

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel, 7.4.2004
KOM (2004) 238 lopullinen

KOMISSION SUOSITUS

**vuosiksi 2003–2005 annettujen jäsenvaltioiden ja yhteisön talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen
tarkistamiseksi vuonna 2004**

(annettu EY:n perustamissopimuksen 99 artiklan 2 kohdan mukaisesti)

SISÄLLYSLUETTELO

I.	Talouspolitiikan yleiset suuntaviivat	3
1.	Voimassa oleva strategia on edelleen käyttökelpoinen.....	3
2.	Talouden tila on parantunut	4
3.	Kymmenen uuden jäsenvaltion integroiminen vuosien 2003–2005 talouspolitiikan laajoihin suuntaviivoihin	5
3.1	Kasvuun ja vakauteen tähtäävä talouspolitiikka	6
3.2	Euroopan unionin kasvupotentiaalia lisäävät talousuudistukset	7
3.3	Kestävyyden vahvistaminen	10
II.	Maakohtaiset talouspolitiikan suuntaviivat.....	12
1.	Belgia.....	12
2.	Tanska.....	12
3.	Saksa.....	12
4.	Kreikka	13
5.	Espanja.....	14
6.	Ranska	14
7.	Irlanti	15
8.	Italia	15
9.	Luxemburg.....	16
10.	Alankomaat.....	16
11.	Itävalta	17
12.	Portugali.....	17
13.	Suomi.....	18
14.	Ruotsi.....	18
15.	Yhdistynyt kuningaskunta	18
16.	Kypros	19
17.	Tšekki	22
18.	Viro.....	27
19.	Unkari	31
20.	Latvia.....	36
21.	Liettua.....	41
22.	Malta	46
23.	Puola	50
24.	Slovakia	56
25.	Slovenia	60

I. TALOUSPOLITIIKAN YLEISET SUUNTAVIIVAT

1. Voimassa oleva strategia on edelleen käyttökelpoinen

Neuvosto antoi 26. kesäkuuta 2003 suosituksen jäsenvaltioiden ja yhteisön talouspolitiikan laajoiksi suuntaviivoiksi vuosiksi 2003–2005.¹ EU:n talouspolitiikan keskipitkän aikavälin strategia perustuu näihin laajoihin suuntaviivoihin. Talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa keskitytään siihen, kuinka *talouspolitiikalla* voidaan vaikuttaa Lissabonissa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston kokouksessa asetetun EU:n strategisen tavoitteen saavuttamiseen. Suuntaviivoissa korostetaan

- kasvuun ja vakauteen tähtäävää talouspolitiikkaa;
- Euroopan kasvupotentiaalia lisääviä talousuudistuksia; sekä
- kestävyuden vahvistamista.

Tässä suosituksessa päivitetään ja täydennetään voimassa olevaa strategiaa täytäntöönpanokertomuksessa² esitetyn vuoden 2003–2005 suuntaviivojen seurantaan liittyvän ensimmäisen arvioinnin tulosten ja keväällä 2004 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston kokouksessa annettujen ohjeiden perusteella. Voimassa olevaa politiikkaa ei tarvitse mukauttaa niin paljon, että yleisiä suuntaviivoja pitäisi muuttaa. Tämän päivityksen pääpaino on kymmenen uuden jäsenvaltion liittämisen nykyiseen talouspolitiikan koordinoitijärjestelmään.

Päivityksen I osassa keskitytään seikkoihin, joilla on merkitystä sovellettaessa vuosien 2003–2005 talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen yleisiä periaatteita uusiin jäsenvaltioihin. Voimassa oleviin suuntaviivoihin sisältyvät yleisperiaatteet eivät ole muuttuneet. Niitä on sovellettava yhteisössä ja kaikissa jäsenvaltioissa. Voimassa olevan strategian loppuunsaattamiseksi II osassa annetaan kymmenelle uudelle jäsenvaltiolle maakohtaisia suosituksia. Finanssipolitiikassa tapahtuneiden muutosten vuoksi II osassa päivitetään myös Saksan, Kreikan, Ranskan, Italian, Alankomaiden, Portugalin ja Yhdistyneen kuningaskunnan maakohtaisia selvityksiä.

¹ Neuvoston suositus, annettu 26 päivänä kesäkuuta 2003, jäsenvaltioiden ja yhteisön talouspolitiikan laajoiksi suuntaviivoiksi (vuosiksi 2003–2005), 2003/555/EY, EUVL L 195, 1.8.2003, s. 1.

² Komission tiedonanto ”Ensimmäinen kertomus vuoden 2003–2005 talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen täytäntöönpanosta”, KOM(2004) 20 lopullinen, annettu 21 päivänä tammikuuta 2004.

2. TALOUDEN TILA ON PARANTUNUT

EU:n talous on lopultakin alkanut elpyä toden teolla positiivisen kansainvälisen kehityksen tukemana. BKT:n kasvu on kiihtynyt vähitellen sen jälkeen, kun talouspolitiikan laajat suuntaviivat hyväksyttiin kesällä 2003, ja talouden elpyminen on euron vahvistumisesta huolimatta perustunut pääasiassa viennin kasvuun. Myös kotimaisen kysynnän kasvulle on hyvät olosuhteet: yritysten ja kuluttajien luottamus on lisääntynyt, korot ovat poikkeuksellisen alhaisella tasolla ja osakekurssit ovat nousseet. Tätä taustaa vasten kevään 2004 talousennusteessa arvioidaan elpymisen jatkuvan ja talouskasvun saavuttavan potentiaalinen kasvuvauhdin vuoden 2004 loppua kohti. Vasta alkanut talouden elpyminen on saatava kestäväälle pohjalle. Eurooppa-neuvosto hyväksyi joulukuussa 2003 aloitteen kohdennetuista toimista, joilla edistetään kestäväää kasvua.

Inflaation ennustetaan hidastuvan alle 2 prosenttiin vuoden 2004 aikana ja jatkavan hidastumistaan vuonna 2005. Vaikka säänneltyjen hintojen ja välillisten verojen korotukset nostavat hintatasoa vuonna 2004, elintarvikkeiden hintojen aiempien korotusten väliaikaisten vaikutusten lakkaamisella on päinvastainen vaikutus. Hintojen nousua hillitsee myös euron vahvistuminen. Se on muun muassa kumonnut suurelta osin öljyn dollarihinnan nousun. Palkkakehityksen odotetaan pysyvän maltillisena keskipitkällä aikavälillä. Nimellisten yksikkötyökustannusten nousu voi hidastua merkittävästi työn tuottavuuden parantuessa suhdanne-elpymisen myötä, mikä puolestaan edistää hintavakautta.

Työmarkkinatilanne seuraa talouskehitystä yleensä viipeellä. Vuoden 2003 nollakasvun jälkeen työllisyyden uskotaan hyötyvän talouden käännteestä ja viime vuoden jälkipuoliskolla tapahtuneesta talouden toimeliaisuuden yleisestä piristymisestä. Elpyminen tapahtuu kuitenkin asteittain, joten työllisyyden kasvun odotetaan olevan vähäistä tänä vuonna ja voimistuvan vuonna 2005.

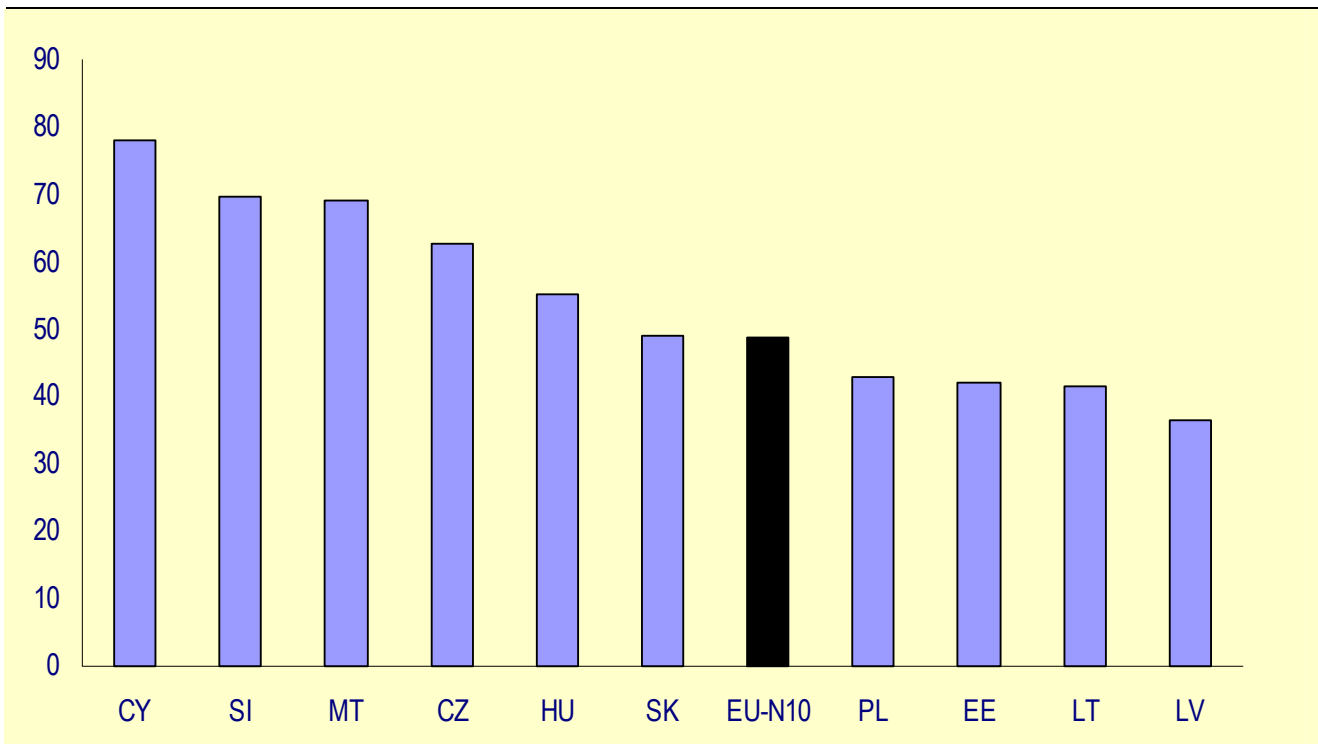
Yleinen talouden kehitys vastaa niitä odotuksia, joiden perusteella talouspolitiikan keskipitkän aikavälin strategia laadittiin: talous elpyy (vaikkakin hitaasti) eivätkä vuosien 2004–2005 näkymät viittaa makrotalouden epätasapainoon, joka vaatisi politiikan muuttamista. Ennusteesta käy kuitenkin ilmi, että EU:n talous sopeutuu edelleen hitaasti muutoksiin ja potentiaalinen kasvuvauhti on hidas. Talouden tilan parantuminen olisi hyödynnettävä täysimääräisesti pyrkimällä päättäväisesti toteuttamaan rakenneuudistustoimet, jotka ovat viivästyneet. Parhaillaan käynnissä olevaa talouden toimeliaisuuden lisääntymistä voitaisiin tukea vakaalla makrotalouspolitiikalla ja toteuttamalla määrätietoisesti kaikki vuosien 2003–2005 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa hahmotellut kasvua edistävät talousuudistukset.

3. KYMMENEN UUDEN JÄSENVALTION INTEGROIMINEN VUOSIEN 2003–2005 TALOUSPOLITIIKAN LAAJOIHIN SUUNTAVIIVOIHIN

Toukokuun 1. päivänä 2004 toteutuva Kyproksen, Tšekin, Viron, Unkarin, Latvian, Liettuan, Maltaan, Puolan, Slovakian ja Slovenian jäsenyys on merkittävä tapahtuma Euroopan unionin historiassa.

EU:n laajentuminen tuo talouteen uutta dynamiikkaa sekä toisiaan vahvistavia tekijöitä. Uusien jäsenvaltioiden talouden vuotuisen kasvupotentiaalin arvioidaan olevan 4 prosentin luokkaa, mikä perustuu muun muassa rakenteellisten ja institutionaalisten uudistusten vakaaseen edistymiseen viime vuosina. Laajentuneilla sisämarkkinoilla on 455 miljoonaa kansalaista. Viimeaikaisesta edistymisestä huolimatta on huomattava, että uusilla jäsenvaltioilla on huonommat lähtökohdat ja niiden osuus unionin BKT:sta on alkuvaiheessa vain 5 prosenttia. Koska liittymässä olevien maiden tulotaso on alle puolet nykyisten 15 jäsenvaltion keskiarvosta (ks. kuvio 1), niiden on varmistettava reaalin lähentyminen pitkällä aikavälillä ja samalla onnistuttava nimellisessä lähentymisessä lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä.

Kuvio 1: BKT henkeä kohti vuonna 2003 (EU 15=100)

Lähde: komissio (Eurostat, rakenneindikaattorit).

Uusia jäsenvaltioita kohtaavat rakenteelliset haasteet ovat pohjimmiltaan samat kuin nykyisillä jäsenvaltioilla, mutta osa haasteista on vaativampia.³ Voimassa oleva talouspolitiikan strategia näyttää olevan edelleen pääosin asianmukainen. Uusia jäsenvaltioita kohtaavien haasteiden laajuuden vuoksi lukuisat poliittiset vaatimukset on saatava asianmukaiseen tasapainoon. Useimpien uusien jäsenvaltioiden on toteutettava reaalista lähentymistä edistäviä toimia, koska rakenteellinen siirtyminen nykyaikaiseen palveluihin painottuvaan markkinatalouteen on vielä kesken. EU edistää reaalista lähentymistä merkittävästi investoimalla kehityksessä jälkeenjääneisiin alueisiin koheesio- ja rakennerahastojen sekä Euroopan investointipankin kautta. Kansallisissa talousarvioissa on kuitenkin otettava huomioon merkittävät

³ European Economy, occasional paper no. 4 "Key structural challenges in the acceding countries: the integration of acceding countries into the Community's economic policy co-ordination processes" talouspoliittinen komitea, heinäkuu 2003.

rahoitusvaatimukset, jotka liittyvät tarpeeseen ajanmukaistaa aineellista ja inhimillistä pääomapohjaa. Viranomaisten on selvittävä menopaineista, joita siirtymäkauden uudistusten loppuun saattaminen aiheuttaa ja varmistettava samalla finanssipolitiikan kurinalaisuus. Koska uusien jäsenvaltioiden julkisen talouden alijäämä on keskimäärin noin 6 prosenttia suhteessa BKT:hen, niiden on samalla varmistettava, että talouden kehitystä tuetaan riittävällä julkisen talouden vakauttamisella.

Seuraavissa luvuissa tarkastellaan voimassa olevaa talouspolitiikan strategiaa ja korostetaan niitä yleisiä suuntaviivoja tai osa-alueita, joiden osalta tarvitaan ehkä pidempi siirtymäkausi useimpien liittymässä olevien maiden erityisolosuhteiden vuoksi. On korostettava, että liittymässä olevien maiden välillä on huomattavia eroja. Talouskehityksen, näkymien, rakenteiden ja instituutioiden suurien erojen vuoksi uusille jäsenvaltioille annetaan II osassa maakohtaisia suosituksia.

3.1 Kasvuun ja vakautteen tähtäävä talouspolitiikka

Vakaalla talouspolitiikalla on keskeinen asema kasvun ja työllisyyden sekä hintatason vakauden ylläpitämisessä. Sekä uusien että nykyisten jäsenvaltioiden olisi pyrittävä potentiaalini täysin hyödyntävään tasapainoiseen talouskasvuun. Useimpien uusien jäsenvaltioiden olisi kyettävä tukemaan talouspolitiikalla palvelutalouteen tähtäävän rakennemuutoksen loppuunsaattamista.

Uusien jäsenvaltioiden on pyrittävä saavuttamaan vahva synergia tarvittavien rakennemuutosten ja vakautta tukevan talouspolitiikan välille. Valuuttakurssijärjestelmät ovat yleisen talous- ja rahapoliittisen kehityksen tärkeä osa, ja niiden avulla pitäisi tavoitella kestäväää reaalista ja nimellistä lähentymistä. Uusien jäsenvaltioiden pitäisi pystyä saavuttamaan tavoitteet helpommin osallistumalla ERM II:een jossain vaiheessa EU-jäsenyyden alkamisen jälkeen. Uskottava rahapolitiikka mahdollistaa pitkäaikaisten korkojen laskun jatkumisen, mikä edistää tarvittavaa investointien nopeaa kasvua ja julkisen talouden vakauttamista.

Tavoitteena olevalle ”vakaan julkisen talouden rahoitusaseman saavuttamiselle ja ylläpitämiselle” on määritettävä asianmukainen aikajänne, jossa otetaan huomioon sekä tarvittava julkisen talouden vakauttaminen että siirtymävaihetta tukeva asianmukainen finanssipolitiikan viritys. Uusien jäsenvaltioiden julkisen talouden valvonta alkaa niiden lähentymisohjelmien tutkimisella. Huomiota kiinnitetään yksittäisten maiden olosuhteisiin ja erityisesti julkisen talouden rahoitusasemaan liittymisen hetkellä, käynnissä oleviin talouden rakennemuutoksiin sekä vaihtotaseen epätasapainoon ja luottojen voimakkaaseen kasvuun mahdollisesti liittyviin riskeihin. Taloudellisesta näkökulmasta joissakin tapauksissa kannattaisi ehkä myöntää useamman vuoden sopeutuskausi yli 3 prosentin alijäämän supistamiselle. Näin uudet jäsenvaltiot

voisivat sopeuttaa julkista talouttaan kestäväällä tavalla ja saattaa samalla talouden rakenneuudistuksen loppuun. Julkista kulutusta voitaisiin tehostaa merkittävästi muun muassa suuntaamalla sitä aineelliseen ja inhimilliseen pääomaan tehtäviin kasvu edistäviin ja kustannustehokkaisiin investointeihin sekä tutkimukseen ja innovaatioihin. Työn verotusta ja korkeita sosiaaliturvamaksuja voitaisiin keventää varmistamalla tarvittavat valtion tulot ansiotulojen veropohjaa laajentamalla ja veronkantoa tehostamalla.

Taulukko 1: Nykyisten ja uusien jäsenvaltioiden makrotaloudelliset indikaattorit vuonna 2003

	Uudet jäsenvaltiot (EU-N10)	EU 15
Kokonaistuotannon kasvu (% vuodessa)	3,6	0,8
Inflaatio (% vuodessa)	2,1	2,0
Vaihtotase (% suhteessa BKT:hen)	-3,7	0,2
Työttömyysaste (%)	14,3	8,0
Julkisen talouden rahoitusasema (% suhteessa BKT:hen)	-5,7	-2,6

Lähde: Komissio (ml. Eurostat, rakenneindikaattorit).

Vaihtotaseen vaje oli uusissa jäsenvaltioissa keskimäärin noin $3 \frac{3}{4}$ prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003, mikä kuvastaa käynnissä olevaa kehityserojen kiinnikuromista sekä kotimaisen säästämisen ja investointien välistä merkittävää epätasapainoa. Joillakin liittymässä olevilla mailla on edessään merkittävä talouspoliittinen haaste niiden yrittäessä pitää varsin suuri vaihtotaseen alijäämä tasolla, joka ei vaaranna ulkoisen rahoituksen jatkuvaa saatavuutta. Kurinalainen finanssipolitiikka ja myötäsyyklisen virityksen välttäminen ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä supistamaan vaihtotaseen alijäämää, koska sen rahoittaminen voi vaikeutua, kun yksityistämisen prosessi on saatettu loppuun.

Makrotalouden vakaus edellyttää nimellisiä palkankorotuksia, joissa otetaan huomioon sekä hintavakaus että tuottavuuden kasvu. Palkkojen määräytymisen osalta uusissa jäsenvaltioissa on tuettava talouden rakennemuutosta antamalla palkkojen vastata paremmin paikallisten työmarkkinaolojen eroja yrityksissä, toimialoilla, alueilla ja ammattiryhmissä. Reaalipalkkakehityksen on lisäksi tuettava uusien jäsenvaltioiden ulkoista kilpailukykyä, koska niiden on houkuteltava ulkomaisia suoria sijoituksia.

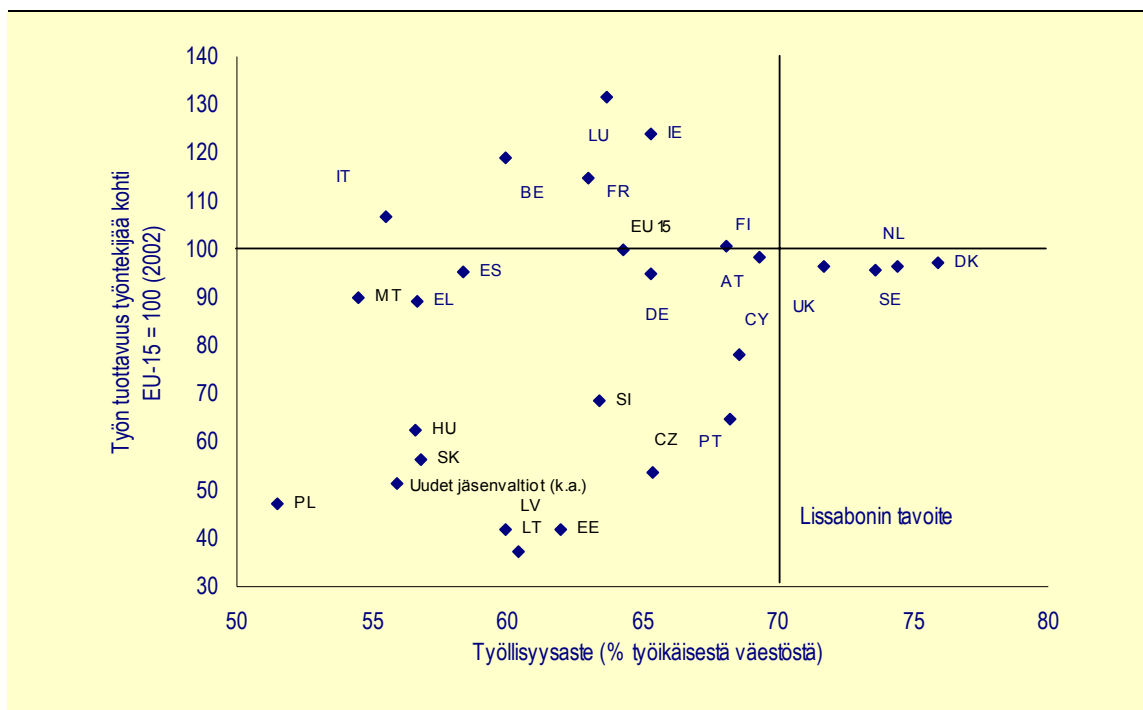
3.2 Euroopan unionin kasvupotentiaalia lisäävät talousuudistukset

Tulotason nostaminen on pitkä prosessi. Liittymässä olevien maiden on lähestyttävä nykyisten jäsenvaltioiden työllisyysastetta ja tuottavuuden tasoa. Voimassa olevissa suuntaviivoissa on asetettu tavoitteeksi ”*työpaikkojen määrän ja laadun lisääminen*” sekä ”*tuottavuuden ja liiketoiminnan*”

n dynaamisuuden lisääminen". Suuntaviivojen täytäntöönpano onnistuu parhaiten kattavalla ja koordinoitulla lähestymistavalla.

Työllisyyspolitiikan merkitys on otettu huomioon voimassa olevissa suuntaviivoissa, joissa keskitytään tekemään ”työnteko kannattavaksi” ja hinnoittelemaan erityisesti vähän koulutetut ja köyhemmillä alueilla asuvat ihmiset takaisin työmarkkinoille. Nykyisiin jäsenvaltioihin verrattuna liittymässä olevien maiden työmarkkinatilanne on huono: työllisyysaste pysyy paikallaan tai laskee, työttömyysaste on korkea (työttömyys on yleensä pitkäaikaista ja keskittynyt nuoriin), suuri osa väestöstä on työvoiman ulkopuolella ja harmaan talouden merkitys on suuri. Toimissa on tämän vuoksi keskityttävä vain joihinkin painopistealueisiin, joilla on todennäköisesti suurin vaikutus työmarkkinoiden kehitykseen: on varmistettava, että reaali-palkkojen kehitys vastaa tuottavuuden kasvua; on parannettava työntekijöiden taloudellisia kannustimia uudistamalla vero- ja etuusjärjestelmiä; on lisättävä inhimillisen pääoman muodostumista muun muassa tarjoamalla mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen; ja uudistettava työmarkkinasääntöjä asianmukaisella tavalla. Työllisyyspolitiikalla on tuettava käynnissä olevaa mittavaa työmarkkinoiden alakohontaista ja alueellista rakennemuutosta.

Kuvio 2: Työllisyys ja tuottavuus EU:n jäsenvaltioissa ja liittymässä olevissa maissa (2002)

Lähde: Komissio (Eurostat, rakenneindikaattorit).

Uusien jäsenvaltioiden on samanaikaisesti sekä nostettava työllisyysastetta että nopeutettava tuottavuuden kasvua (ks. kuvio 2). Uusien jäsenvaltioiden talouden käynnissä oleva rakennemuutos on keskeisessä asemassa parannettaessa tuottavuutta, joka on yleisesti alhaisella tasolla. Siirryttäessä alhaisen arvonlisän ja/tai alhaisten työvoimakustannusten tuotannosta korkeamman arvonlisän tuotantoon olisi otettava huomioon nykyiset suhteelliset edut. Talouden koko ajan tiiviimmän integroitumisen sisämarkkinoihin ja siihen liittyvien kilpailua edistävien toimien pitäisi nopeuttaa rakennemuutostuotantoa uusissa

jäsenvaltioissa. Lisääntyvä kilpailu edellyttää yksityistämisen nopeuttamista, hintasäännöstelyn vähentämistä, yritysten sääntelytaakan keventämistä ja yrittäjyyden tukemisen lisäämistä. Keskus- ja paikallisviranomaisten kykyä valvoa lainsäädännön noudattamista on vahvistettava erityisesti yritysten markkinoille tulon ja sieltä poistumisen osalta.

Taulukko 2: Talouden tunnusluvut uusissa ja nykyisissä jäsenvaltioissa (2003)

	Uudet jäsenvaltiot (EU-N10)	EU 15
BKT henkeä kohti ¹	48,7	100
Tuottavuus työntekijää kohti ²	53,6	100
Työllisyysaste (vuonna 2002) ³	55,9	64,3
Yritysten investoinnit (% suhteessa BKT:hen) ⁴	17,9	17,2
Ulkomaiset suorat sijoitukset (% suhteessa BKT:hen) ⁵	5,0	4,4
T&K-menot (% suhteessa BKT:hen) ⁶	0,83	1,98

¹ Ostovoimastandardin (OVS) mukainen, EU 15=100. ² BKT (OVS:n mukainen) työntekijää kohti, EU 15=100.

³ Kokonaistyöllisyysaste – työssä käyvien 15–64 -vuotiaiden osuus koko ikäluokasta vuonna 2002. ⁴ Yksityissektorin bruttoinvestoinnit kiinteään pääomaan vuonna 2002. ⁵ Vuonna 2002. ⁶ Kotimaiset T&K-bruttomenot vuonna 2001.

Lähde: Komissio (ml. Eurostat, rakenneindikaattorit).

Tuottavuuden kasvua kiihdyttää myös uusien jäsenvaltioiden siirtyminen osaamistalouteen, joka on EU:ssa noudatettavan Lissabonin strategian keskeinen osa. Euroopan kasvualoitteessa korostetaan investointeja verkkoihin ja tutkimukseen, jotka ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä nopeuttamaan kasvua, edistämään laajentuneen EU:n yhdentymistä sekä parantamaan tuottavuutta ja kilpailukykyä. Uusissa jäsenvaltioissa T&K-tiedon levittäminen ja teknologiansiirto ovat yhtä tärkeässä asemassa kuin T&K-investoinnit nopeutettaessa siirtymistä korkeampaa arvonlisää tuottaviin toimintoihin. Tavoitteen saavuttamiseksi uusien jäsenvaltioiden on ylläpidettävä ulkomaisten suorien sijoitusten korkeaa tasoa, ja koulutusjärjestelmien on pystyttävä vastaamaan paremmin työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin. ⁴ Koulutusjärjestelmien uudistuksilla ja ympäristöteknologiaan tehtävillä investoinneilla voitaisiin myös edistää siirtymistä innovatiivisempaan osaamiseen painottuvaan talouteen.

Vakaasti toimivat kehittyneet pääomamarkkinat edistävät suuresti säästöjen kohdentamista tuottaviin sijoituskohteisiin ja sijoittajien luottamuksen lisäämistä. Vaikka liittymässä olevien maiden pääomamarkkinoiden koko ja arvo ovat kasvaneet 1990-luvun alusta alkaen, markkinat ovat Kyprosta ja Maltaa lukuun ottamatta edelleen alikehittyneet useimpiin nykyisiin jäsenvaltioihin verrattuna. Uusien jäsenvaltioiden on integroiduttava nopeasti rahoituspalvelujen yhtenäismarkkinoihin saattamalla yhteisön tämän alan säännöstö mahdollisimman nopeasti osaksi kansallista lainsäädäntöä ja panemalla se täytäntöön. Näin voidaan tukea merkittävästi vakaan ja pääomapohjaltaan vahvan rahoitussektorin kehittymistä ja säilyttää rahoituslaitosten tasapuoliset kilpailuolot laajentuneessa EU:ssa. Pääomamarkkinoille on useimmissa uusissa jäsenvaltioissa ominaista pankkien keskeinen asema rahoituksen välityksessä (niiden osuus rahoitusvarojen kokonaismäärästä on yli 80 prosenttia Itä-Euroopassa ja Baltian maissa) ja pankkien

⁴ Neuvoston ja komission yhteinen väliraportti "Koulutus 2010", annettu 26.2.2004.

laaja ulkomainen omistus (Kyprosta ja Sloveniaa lukuun ottamatta). Useissa maissa (esimerkiksi Puolassa) eläkerahastojen kaltaisten muiden rahoituksen välittäjien toiminta kehittyy nopeasti. Uusien jäsenvaltioiden on erityisesti tehostettava rahoitusalan valvontaa koskevia järjestelyjä ja lisättävä niihin liittyvää kansainvälistä yhteistyötä sekä kehitettävä talouskriisien hallintaa.

3.3 Kestävyyden vahvistaminen

Talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa korostetaan, että EU:n talouskasvu on saatava kestäväälle pohjalle yhdistämällä taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön kehityksen kestävyys talouspolitiikan strategiaan.

Väestön ikääntyminen koettelee talouden kestävyttä sekä uusissa että nykyisissä jäsenvaltioissa. Uusien jäsenvaltioiden lähtökohdat ovat yleisesti ottaen nykyisiä jäsenvaltioita paremmat, ja useimmilla niistä on vähemmän julkista velkaa, mutta väestörakenteen kehityksellä on tulevaisuudessa todennäköisesti suuremmat taloudelliset ja sosiaaliset vaikutukset.

Taulukko 3: Kestävän kehityksen indikaattorit uusissa ja nykyisissä jäsenvaltioissa

	Uudet jäsenvaltiot	EU 15
Julkinen velka (% suhteessa BKT:hen vuonna 2003)	42,2	64,0
Ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysaste ¹	30,4	40,1
Pitkäaikaistyöttömyys (%) ¹	8,1	3,0
Kasvihuonekaasujen päästöt ²	69	98
Energiaintensiteetti ³	709	194

¹ Tiedot vuodelta 2002. ²Tiedot vuodelta 2001, perusvuosi 1990 = 100. ³ Energiankulutus vuonna 2001 jaettuna BKT:lla (kiinteät hinnat), öljykiloekvivalentti per 1000 euroa.

Lähde: Komissio (ml. Eurostat, rakenneindikaattorit).

Vakaa talouspolitiikka edistää suuresti sosiaalista kestävyttä, koska työllisyyden kasvu estää ihmisten köyhtymisen ja sosiaalisen syrjäytymisen. Uusissa jäsenvaltioissa on keskityttävä erityisesti sosiaaliturvajärjestelmien ajanmukaistamiseen ja työntekijöiden ammattitaidon kehittämiseen työvoimaosuuden ja työntekijöiden liikkuvuuden lisäämiseksi. Erityisesti nuorten ja ikääntyneiden työntekijöiden alhaiseen työllisyysasteeseen on kiinnitettävä huomiota. Huomattavat alueelliset erot on

poistettava varmistamalla erityisesti investointien tehokkuus ja sallimalla asianmukaiset palkkaerot, jotka vastaavat tuottavuuden eroja. Lisäksi on kehitettävä liiketoimintaympäristöä erityisesti julkishallinnon kapasiteettia lisäävillä toimilla. Tämän pitäisi tehostaa myös EU:n rakenne- ja koheesiovarojen käyttöä.

Energia- ja liikenneinfrastruktuuriin on investoitava voimakkaasti useimmissa uusissa jäsenvaltioissa, jotta voidaan lieventää energia- ja liikennesektorin ympäristövaikutuksia ja parantaa energiankäytön tehokkuutta. Nämä investoinnit ovat erittäin tärkeitä, koska uusien jäsenvaltioiden energiaintensiteetti on lähes nelinkertainen nykyisiin jäsenvaltioihin verrattuna (ks. taulukko 3), vaikka se on alentunut lähes kuuden prosentin vuosivauhtia viimeisen vuosikymmenen aikana. Investointipäätöksissä on otettava erityisesti huomioon kaikki ympäristövahinkojen aiheuttamat kustannukset muun muassa alentamalla energiatukia sekä perimällä asianmukaisia veroja ja maksuja esimerkiksi energian ja/tai liikenteen käytöstä.

II. MAAKOHTAISET TALOUSPOLITIIKAN SUUNTAVIIVAT

Osa II sisältää Saksaa, Kreikkaa, Ranskaa, Italiaa, Alankomaita, Portugalia ja Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevat maakohtaiset tarkistukset. Se sisältää myös kymmentä uutta jäsenvaltiota koskevat maakohtaiset selvitykset.

Neuvosto hyväksyi 26. kesäkuuta 2003 nykyisten jäsenvaltioiden talouspolitiikan laajat suuntaviivat vuosiksi 2003–2005. Niihin sisältyvät maakohtaiset suositukset pätevät yleensä edelleen, vaikkakin joitakin niistä on tarkistettava finanssipolitiikan alalla tarvittavan politiikan sopeuttamisen vuoksi.

On tärkeää huomata, että vaikka olisi toteutettu toimenpiteitä, jotka merkitsevät suosituksen noudattamista osittain tai kaikilta osin, kyseistä suositusta ei tarkisteta ennen kuin toimenpiteiden vaikutus voidaan kaikilta osin arvioida. Vuotuudessa täytäntöönpanoraportissa tarkastellaan, miten nopeasti ja millä tavoin eri suuntaviivojen täytäntöönpano edistyy.

1. Belgia

Ei tarkistusta.

2. Tanska

Ei tarkistusta.

3. Saksa

Yksi Saksan haasteista on ”julkisen alijäämän pienentäminen nopeasti alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen ja julkisen talouden jatkuva vakauttaminen”. Jotta Saksa voisi saavuttaa tavoitteet, sille esitettiin vuoden 2003 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa seuraavat suositukset:

- Saksan olisi varmistettava tiukka talousarvion toteuttaminen ja toteutettava vuonna 2003 vahvistettuja tai täydentäviä toimenpiteitä, jotka vastaavat yhtä prosenttia BKT:stä, ja lopetettava nykyinen liiallisen alijäämän tilanne vuoteen 2004 mennessä (suositus 6); sekä
- supistettava suhdannekorjattua alijäämää vähintään yhdellä prosenttiyksiköllä suhteessa BKT:hen vuosina 2003–2005 (suositus 7).

Nämä kaksi suositusta vastaavat niitä suosituksia, jotka neuvosto antoi perustamissopimuksen 104 artiklan 7 kohdan nojalla Saksalle 21. tammikuuta 2003. Komissio antoi 18. marraskuuta 2003 neuvostolle suositukset 104 artiklan 8 kohdan ja 104 artiklan 9 kohdan nojalla, jotta tämä tekisi päätöksen 1) siitä, että toimenpiteet, jotka Saksa oli toteuttanut, olivat osoittautuneet riittämättömiksi liiallisen ylijäämän tilanteen lopettamiseksi, ja 2) siitä, että Saksaa kehoitetaan toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet julkisen talouden alijäämän supistamiseksi alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen viimeistään vuonna 2005. Neuvosto ei kuitenkaan hyväksynyt näitä kahta komission suositusta. Sen sijaan se antoi 25. marraskuuta 2003 joukon päätelmiä, joilla vahvistettiin muun muassa Saksan sitoumukset pienentää suhdannekorjattua alijäämää

0,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2004 ja 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen tai enemmän vuonna 2005 sen varmistamiseksi, että julkisen talouden alijäämä laskee alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2005. Neuvosto vahvisti nämä päätelmät Saksan vuoden 2003 tarkistetusta vakausohjelmasta antamassaan lausunnossa⁵.

Tilanteen kehittymisen perusteella ja ottaen huomioon, että vuoden 2005 jälkeistä aikaa koskevat talousarviosuunnitelmat laaditaan pääosin näiden talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen kattaman jakson aikana (mm. monivuotiset vakausohjelmat), suositukset 6 ja 7 korvataan seuraavasti:

- “6) supistaa suhdannekorjattua alijäämää suhteessa BKT:hen 0,6 prosenttiyksikköä vuonna 2004 ja vähintään 0,5 prosenttiyksikköä tai enemmän vuonna 2005 sen varmistamiseksi, että julkisen talouden alijäämä laskee alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2005 (yleinen suuntaviiva 1);
- 7) jos talouden toimeliaisuus lisääntyy nykyisiä odotuksia nopeammin, kohdentaa odotettua suuremmat tulot alijäämän supistamiseen ja nopeuttaa suhdannekorjatun alijäämän pienentämistä;
- 7a) varmistaa, että julkisen talouden vakauttamista jatketaan vuoden 2005 jälkeisinä vuosina erityisesti supistamalla julkisen talouden suhdannekorjattua alijäämää suhteessa BKT:hen tasaisesti vähintään 0,5 prosenttiyksikköä vuodessa tai tarvittaessa enemmän, jotta keskipitkällä aikavälillä voidaan saavuttaa lähellä tasapainoa oleva tai ylijäämäinen julkisen talouden rahoitusasema ja saattaa julkinen velka suhteessa BKT:hen jälleen laskevalle uralle (yleinen suuntaviiva 1).”

4. Kreikka

Yksi Kreikan haasteista on ”varmistaa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys väestön ikääntyessä, kun otetaan huomioon erityisesti korkea velkasuhde”. Jotta Kreikka voisi saavuttaa tavoitteet, sille esitettiin vuoden 2003 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa seuraavat suositukset:

- Kreikan olisi varmistettava muiden juoksevien julkisten menojen kuin korkomenojen tehokas valvonta ratkaisemalla päättäväisesti menojen joustamattomia osia, kuten palkkamenoja, koskeva ongelma (suositus 2).

Kreikan viranomaisten toimittamat julkisen talouden tilastot vuodelta 2003, joita Eurostat ei ole vielä vahvistanut, osoittavat, että julkisen talouden alijäämä on vain hieman alle 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen. Alijäämä on siis kasvanut tuntuvasti vuoteen 2002 verrattuna positiivisesta tuotantokuilusta

⁵ EYVL C 68, 18.3.2004.

huolimatta, ja se kuvastaa Kreikan finanssipolitiikan myötäsyklistä ja elvyttävää linjaa. Vuonna 2004 on selvästi vaarana, että alijäämän viitearvo saatetaan ylittää. Kreikka on siirtymässä etämmälle lähellä tasapainoa olevasta tai ylijäämäisestä julkisen talouden rahoitusasemasta.

Tämän kehityksen perusteella suositus 2 korvataan seuraavasti:

“2. toteuttaa tarvittavat toimet liiallisen alijäämän välttämiseksi; siirtyy kohti lähellä tasapainoa olevaa tai ylijäämäistä rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä varmistamalla suhdannekorjatun rahoitusaseman paranemisen vähintään 0,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuodessa, erityisesti valvomalla tehokkaasti muita juoksevia julkisia menoja kuin korkomenoja (yleinen suuntaviiva 1).”

5. Espanja

Ei tarkistusta.

6. Ranska

Yksi Ranskan haasteista on ”julkisen talouden alijäämän nopea supistaminen alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen ja julkisen talouden jatkuva vakauttaminen”. Jotta Ranska voisi saavuttaa tavoitteet, sille esitettiin vuoden 2003 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa seuraavat suositukset:

- Ranskan olisi saavutettava tämänhetkisiin suunnitelmiin verrattuna huomattavasti parempia tuloksia julkisen talouden suhdannekorjatun alijäämän korjaamisessa vuonna 2003 (suositus 1);
- sen olisi toteutettava toimia, joilla varmistetaan, että vuonna 2004 julkisen talouden suhdannekorjattu alijäämä supistuu 0,5 prosenttiyksikköä tai enemmän suhteessa BKT:hen, jotta varmistetaan, että nimellinen alijäämä saadaan vuosien 2003–2004 korjaustoimilla supistumaan alle 3 prosenttiin viimeistään vuonna 2004 (suositus 2); sekä
- sen olisi rajoitettava julkisen velan kasvua suhteessa BKT:hen vuonna 2003 (suositus 3).

Nämä kolme suositusta vastaavat niitä suosituksia, jotka neuvosto antoi perustamissopimuksen 104 artiklan 7 kohdan nojalla Ranskalle 3. kesäkuuta 2003. Komissio antoi 8. ja 21. lokakuuta 2003 neuvostolle suositukset 104 artiklan 8 kohdan ja 104 artiklan 9 kohdan perusteella, jotta tämä tekisi päätöksen 1) siitä, että Ranska ei ollut toteuttanut toimenpiteitä 3. kesäkuuta annetun suosituksen noudattamiseksi ja 2) siitä, että Ranskaa kehoitetaan toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet julkisen talouden alijäämän laskemiseksi alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen viimeistään vuonna 2005. Neuvosto ei kuitenkaan hyväksynyt näitä komission suosituksia. Sen sijaan se antoi 25. marraskuuta 2003 joukon päätelmiä, joilla vahvistettiin muun muassa Ranskan sitoumukset pienentää suhdannekorjattua alijäämää suhteessa BKT:hen 0,8 prosenttia

vuonna 2004 ja 0,6 prosenttia tai enemmän vuonna 2005 sen varmistamiseksi, että julkisen talouden alijäämä laskee alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2005. Neuvosto vahvisti nämä päätelmät ja selvensi niitä Ranskan vuoden 2003 tarkistetusta vakausohjelmasta antamassaan lausunnossa⁶.

Tilanteen kehittymisen perusteella ja ottaen huomioon, että vuoden 2005 jälkeistä aikaa koskevat talousarviosuunnitelmat laaditaan pääosin näiden talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen kattaman jakson aikana (mm. monivuotiset vakausohjelmat), suositukset 1, 2 ja 3 korvataan seuraavasti:

- “1. supistavat suhdannekorjattua alijäämää suhteessa BKT:hen 0,8 prosenttiyksikköä vuonna 2004 ja vähintään 0,6 prosenttiyksikköä tai enemmän vuonna 2005 sen varmistamiseksi, että julkisen talouden alijäämä laskee alle 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2005 (yleinen suuntaviiva 1);
2. jos talouden toimeliaisuus lisääntyy nykyisiä odotuksia nopeammin, kohdentavat odotettua suuremmat tulot alijäämän supistamiseen ja nopeuttavat suhdannekorjatun alijäämän pienentämistä toteuttamalla lisätoimenpiteitä. Suunniteltua hitaammasta menojen lisäyksestä syntyvä liikkumavara käytetään myös alijäämän supistamiseen;
3. varmistavat, että julkisen talouden vakauttamista jatketaan vuoden 2005 jälkeisinä vuosina erityisesti supistamalla julkisen talouden suhdannekorjattua alijäämää suhteessa BKT:hen tasaisesti vähintään 0,5 prosenttiyksikköä vuodessa tai tarvittaessa enemmän, jotta keskipitkällä aikavälillä voidaan saavuttaa lähellä tasapainoa oleva tai ylijäämäinen julkisen talouden rahoitusasema ja saattaa julkinen velka suhteessa BKT:hen jälleen laskevalle uralle (yleinen suuntaviiva 1).”

7. Irlanti

Ei tarkistusta.

8. Italia

Yksi Italian haasteista on ”julkisen talouden nopea vakauttaminen”. Jotta Italia voisi saavuttaa tavoitteet, sille esitettiin vuoden 2003 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa seuraavat suositukset:

- Italian olisi varmistettava suhdannekorjatun alijäämän supistaminen vuosittain vähintään 0,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen, kunnes saavutetaan keskipitkällä aikavälillä lähellä tasapainoa oleva tai ylijäämäinen rahoitusasema (yleinen suuntaviiva 1), korvaamalla kertaluonteiset toimenpiteet pitempikestoisilla toimenpiteillä.

Julkisen talouden tilastot vuodelta 2003 osoittavat, että julkisen talouden alijäämä oli 2,4 prosenttia suhteessa BKT:hen eli tilanne pysyi lähes samana kuin vuonna 2002 (2,3 prosenttia). Heikon talouskasvun aikana viranomaiset ovat turvautuneet edelleen väliaikaisiin toimenpiteisiin alijäämän rajoittamiseksi. Näiden toimenpiteiden arvioidaan parantaneen julkisen talouden kehitystä hieman yli 2 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen (noin 1,5 prosenttiyksikköä vuonna 2002). Viime vuoteen verrattuna selvästi alhaisemmat korkomenot ovat myös auttaneet ehkäisemään alijäämän suuremman kasvun. Kun kertaluonteisten

⁶ EYVL C 43, 19.2.2004.

toimenpiteiden toteutus supistetaan puoleen vuonna 2004, on selvästi vaarana, että alijäämän 3 prosentin viitearvo suhteessa BKT:hen saatetaan ylittää. Koska tuotantokuilu säilyy käytännössä samansuuruisena, suhdannekorjattu rahoitusasapaino ei myöskään kehity suotuisalla tavalla. Tämä hidastaa edelleen sopeutusta kohti lähellä tasapainoa olevaa suhdannekorjattua rahoitusasemaa.

Tämän kehityksen perusteella suositus 1 korvataan seuraavasti:

1. toteuttaa tarvittavat toimet liiallisen alijäämän välttämiseksi; siirtyy kohti lähellä tasapainoa olevaa tai ylijäämäistä rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä varmistamalla suhdannekorjatun rahoitusaseman paranemisen vähintään 0,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuodessa (yleinen suuntaviiva 1) ja korvaamalla kertaluonteiset toimenpiteet pitempikestoisilla toimenpiteillä.”

9. Luxemburg

Ei tarkistusta.

10. Alankomaat

Yksi Alankomaiden haasteista on ”julkisen talouden sopeuttaminen lähivuosina potentiaalisen kasvun heiketessä ja väestön ikääntymisen julkiselle taloudelle aiheuttamien kustannusten varalta”. Jotta Alankomaat voisi saavuttaa tavoitteet, sille esitettiin vuoden 2003 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa seuraavat suositukset:

- Alankomaiden olisi hillittävä edelleen julkisia menoja selkeästi määritettyjen reaalityyppisten menokattojen puitteissa, jotta saavutetaan lähellä tasapainoa oleva tai ylijäämäinen rahoitusasema (suositus 1).

Julkisen talouden tilastot vuodelta 2003 osoittavat, että julkisen talouden alijäämä kasvoi 3,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Tilanteen heikentyminen johtuu talouden jyrkästä laskusuhdanteesta, joka johti ennakoitua suurempaan alijäämän kasvuun huolimatta merkittävistä finanssipoliittisista säästötoimista. Vuonna 2004 on myös selvästi vaarana, että alijäämän 3 prosentin viitearvo suhteessa BKT:hen saatetaan ylittää. Kun otetaan huomioon tuotantokuilun syveneminen, suhdannekorjattu rahoitusasema kehittyy kuitenkin suotuisammalla tavalla. Suhdannekorjatuin luvuin tarkasteltuna sopeuttaminen kohti lähellä tasapainoa olevaa rahoitusasemaa on jo meneillään.

Tämän kehityksen perusteella suositus 1 korvataan seuraavasti:

1. on valmis toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet mahdollisen liiallisen alijäämän tilanteen korjaamiseksi ja hillitsee edelleen julkisia menoja selkeästi määritettyjen reaalityyppisten

menokattojen puitteissa, jotta saavutetaan lähellä tasapainoa oleva tai ylijäämäinen rahoitusasema (yleiset suuntaviivat 1 ja 14).”

11. Itävalta

Ei tarkistusta.

12. Portugali

Yksi Portugalin haasteista on ”julkisen talouden vakauttamisen nopeuttaminen ja julkisten menojen vahvaan kasvuun puuttuminen”. Jotta Portugali voisi saavuttaa tavoitteet, sille esitettiin vuoden 2003 talouspolitiikan laajoissa suuntaviivoissa seuraavat suositukset:

- Portugalin olisi varmistettava, että julkisen talouden alijäämää supistetaan edelleen vuonna 2003 suunnitelmien mukaan ja että suhdannekorjattua alijäämää lasketaan sen jälkeen vuosittain vähintään 0,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen, jotta saavutetaan lähellä tasapainoa oleva rahoitusasema (yleinen suuntaviiva 1).

Julkisen talouden tilastot vuodelta 2003 osoittavat, että julkisen talouden alijäämä oli 2,8 prosenttia suhteessa BKT:hen. Portugali on siis noudattanut perustamissopimuksen 104 artiklan 7 kohdan nojalla Portugalille 5. marraskuuta 2002 osoitettua neuvoston suositusta, jossa kehoitettiin saattamaan julkisen talouden alijäämä alle 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen viimeistään vuonna 2003. Syvä negatiivinen tuotantokuilu yhdessä vuoden 2003 taantumalla kansa ehkäisivät tuntuvasti julkisen talouden vakauttamista, sillä verotulot supistuivat merkittävästi vuonna 2003 (pl. kertaluonteinen vero- ja sosiaaliturvamaksurästien myyntitoimenpide). Vaikka Portugalin hallitus on onnistunut varsin hyvin toteuttamaan suunnitellun menojen rajoittamisen (ts. muiden juoksevien julkisten menojen kuin korkomenojen kasvu hidastui: se oli 8,9 prosenttia vuonna 2001, 7,8 prosenttia vuonna 2002 ja 4,1 prosenttia vuonna 2003), taantumalla aiheuttama verotulojen supistuminen johti siihen, että hallituksen oli turvauduttava merkittävässä määrin kertaluonteisiin toimenpiteisiin jo toisena peräkkäisenä vuotena (1,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2002 ja 2,1 prosenttia vuonna 2003). Vuonna 2004 on selvästi vaarana, että alijäämän viitearvo saatetaan jälleen ylittää, sillä kasvun ennustetaan olevan hidasta ja toistaiseksi vain osa monista vuonna 2003 toteutetuista kertaluonteisista toimenpiteistä on suunniteltu korvattavaksi.

Tämän kehityksen perusteella suositus 1 korvataan seuraavasti:

- “1. toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen estämiseksi, että alijäämä kasvaa jälleen yli 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen; siirtyy kohti lähellä tasapainoa olevaa tai ylijäämäistä rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä varmistamalla suhdannekorjatun rahoitusaseman paranemisen vähintään 0,5 prosenttiyksikköä suhteessa BKT:hen vuodessa (yleinen suuntaviiva 1) ja korvaamalla kertaluonteiset toimenpiteet pitempikestoisilla toimenpiteillä.”

13. Suomi

Ei tarkistusta.

14. Ruotsi

Ei tarkistusta.

15. Yhdistynyt kuningaskunta

Julkisen talouden tilastot vuodelta 2003 osoittavat, että julkisen talouden alijäämä oli 3,2 prosenttia suhteessa BKT:hen eli yli 3 prosentin viitearvon suhteessa BKT:hen. Julkisen talouden rahoitusasema heikkeni ennakoitua enemmän vuonna 2003 pääasiassa siksi, että välittömistä veroista saadut tulot jäivät odotettua pienemmiksi. Keskipitkällä aikavälillä sekä nimellisen että suhdannekorjatun alijäämän ennakoidaan supistuvan hieman alle 2 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun julkisen sektorin investointien ja julkisten palvelujen tarjonnan kasvattamiseen suunnattavia menoja suunnitellaan edelleen lisättävän. Ennustettu alijäämäura ei kuitenkaan takaa riittävää varmuusmarginaalia, jotta voidaan estää se, ettei 3 prosentin viitearvo suhteessa BKT:hen ylity talouden normaaleissa suhdannevaihteluissa. Lisäksi julkisen talouden ennusteisiin kohdistuu riskejä, jotka johtuvat tulojen ennakoidusta autonomisesta kasvusta.

Tämän kehityksen perusteella Yhdistyneellä kuningaskunnalla on vuoden 2003 talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen haasteiden lisäksi uusi haaste, joka on:

Julkisen talouden rahoitusaseman vahvistaminen, jotta vältetään julkisen talouden joutuminen epätasapainoon

Jotta voidaan vahvistaa julkisen talouden rahoitusasemaa ja välttää julkisen talouden joutuminen epätasapainoon, suositellaan, että Yhdistynyt kuningaskunta

“6. on valmis toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet liiallisen alijäämän muodostumisen välttämiseksi; parantaa suhdannekorjattua rahoitusasemaa julkisen talouden vakauttamiseksi, jotta saavutetaan keskipitkällä aikavälillä lähellä tasapainoa oleva tai ylijäämäinen rahoitusasema (yleinen suuntaviiva 1).”

16. Kypros

Pieni kansantalous, jonka tukipilarina on matkailuala, on osoittautunut varsin joustavaksi vaikeassa kansainvälisessä ympäristössä. Kokonaistuotannon kasvu oli vakaata ja nopeaa, keskimäärin 4,2 prosenttia vuosina 1997–2001, ja sen veturina oli aluksi sekä kotimainen kysyntä että matkailutulojen merkittävän kasvun jatkuminen. Talouteen on kuitenkin vuoden 2001 syyskuun 11. päivän jälkeen vaikuttanut matkailualan taantuma, joka johtuu kansainvälisestä terrorismin uhasta, Afganistanin ja Irakin sodasta sekä SARS-epidemiasta. Taantuminen jatkui vuonna 2003. Tämän vuoksi kasvu on puolittunut, mutta se oli silti 2 prosenttia vuonna 2002 ja 2003. Kasvun tukena oli kohtuullinen kotimainen kysyntä. Tämä jäi kuitenkin alle kasvupotentiaalin.

Melko nopean kasvun tukena oli yksityissektorin hallitsema markkinatalous, jolle on ominaista muun muassa pitkälle kehittynyt rahoitus- ja oikeusjärjestelmä, varovainen talouspolitiikka ja joustavat työmarkkinat. Työmarkkinoilla on ollut lähes täystyöllisyys ja työvoimaosuus on korkea. Kyproksen työttömyysaste on vaihdellut 3–5 prosentin välillä, joten maalla ei tosiaankaan ole työttömyysongelmaa. Samanaikaisesti matkailualan (massaturismin) kriisi Kyproksella on korostanut talouden kasvavaa riippuvuutta tästä alasta, sillä vientitulojen perinteisten lähteiden ongelmana on rakenteellinen heikkeneminen varsinkin tehdasteollisuuden alalla. Tämän vuoksi Kyproksen voi olla hyvä lisätä taloutensa monialaistumista siirtymällä korkeampaa arvonlisää tuottaviin toimintoihin. Kypros voi nopeuttaa siirtymistä osaamistalouteen ja jatkaa liiketoimintaympäristönsä yksinkertaistamista.

Julkisen talouden vakauttamissuunnitelma laadittiin vuonna 1999, ja sitä tarkistettiin ja laajennettiin seuraavina vuosina. Julkisen talouden rahoitusasema heikkeni kuitenkin uudelleen vuosina 2002 ja 2003 ja vakauttamissuunnitelmasta luovuttiin, sillä alijäämä kasvoi 4,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2002 ja 6,3 prosenttiin vuonna 2003. Elvyttävä finanssipolitiikan viritys johti kotimaisen kysynnän kasvuun ja vaihtotaseen alijäämän ennustettiin olevan 4,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Hallitus aikoo puuttua jälleen julkisen talouden alijäämään tänä vuonna ja tulevina vuosina. Se pyrkii suotuisampaan politiikkayhdistelmään ja edistämään vaihtotaseen alijäämän supistamista.

Kyproksen pitäisi pyrkiä kestäväen lähentymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Sekä julkisen talouden vakauttamisen jatkamista että kasvavan turismiriippuvuuden hallintaa on tuettava politiikoilla, jotka auttavat säilyttämään talouskasvun vahvana keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää erityisesti kasvun ja työllisyyden lähtökohtien vahvistamista ja Kyproksen olisikin jatkettava edelleen siirtymistään osaamistalouteen. On todettava, että jäljempänä mainittuihin haasteisiin liittyy poikkeuksellisia epävarmuustekijöitä, sillä yhdistymisen myötä saaren taloudellinen tilanne muuttuisi perusteellisesti. Kyproksella on kaksi keskeistä haastetta:

- Julkisen talouden alijäämän supistamisen varmistaminen kestäväällä tavalla,
- Talouden monipuolistaminen siirtymällä korkeampaa arvonlisää tuottaviin toimintoihin.

Julkisen talouden alijäämän supistamisen varmistaminen kestäväällä tavalla

Julkisen talouden vakauttaminen ei sujunut tavoitteiden mukaan vuosina 2002 ja 2003. Alkuperäistä vuonna 1999 laadittua vakauttamissuunnitelmaa tarkistettiin vuonna 2001 ja jälleen vuonna 2002. Tarkoituksena on alijäämän supistaminen 2,0 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2002 mennessä ja julkisen talouden saattaminen tasapainoon vuoteen 2005 mennessä. Vuoden 2002 heikompi kasvu nosti alijäämän kuitenkin 4,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen, alun perin suunnitellun 2,6 prosentin sijaan. Vuonna 2003 alijäämä kasvoi edelleen, sillä kasvu jatkui vaatimattomana ja veronkierron vuoksi tuloja jäi huomattavasti saamatta. Kulutus kuitenkin kasvoi, kun puolustusmenoja lisättiin ja elvyttäviä toimenpiteitä toteutettiin vaikean ulkoisen kysynnän kompensoimiseksi. Tämä merkitsi käytännössä vakauttamisohjelman soveltamisen lakkaamista ja vuonna 2003 julkisen talouden alijäämä kasvoi 6,3 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Elvyttävä finanssipolitiikan viritys johti kotimaisen kysynnän kasvuun, ja melko suurena pysyttelevän vaihtotaseen alijäämän ennustettiin olevan 4,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Hallitus pyrkii jälleen supistamaan julkisen talouden alijäämää suotuisamman politiikkayhdistelmän avulla ja tukemalla vaihtotaseen alijäämän supistamista. Jotta julkisen talouden vakauttaminen saadaan jälleen käyntiin, tarvitaan merkittäviä korjaustoimenpiteitä. Julkisen talouden tilanteen odotetaan parantuvan kattavan talouspoliittisen uudistuksen avulla, joka on tarkoitus toteuttaa vuoden 2004 loppuun mennessä. Uudistuksella tuetaan alijäämän jatkuvaa supistamista ja edistetään vaihtotaseen alijäämän pitämistä kestäväällä tasolla, jos yksityisen nettosäästämisen olosuhteet muuttuvat jälleen epäsuotuisemmiksi.

Talouden monipuolistaminen siirtymällä korkeampaa arvonlisää tuottaviin toimintoihin

Vaikka matkailualan osuus on noin 15–20 prosenttia BKT:stä ja työllisyydestä, maan talous on osoittautunut melko joustavaksi vaikeassa kansainvälisessä tilanteessa. Pidemmällä aikavälillä Kyproksen kannattaisi kuitenkin nostaa matkailutoiminnan jalostusastetta ja kehittää muita arvonlisää tuottavia toimia. Kyproksen hallitus on käynnistänyt joukon uudistuksia helpottaakseen siirtymistä osaamistalouteen. T&K-menojen alhainen taso varsinkin yrityssectorilla ja atk-taitojen puute voivat kuitenkin edelleen haitata kehitystä. Lisäksi sähköinen kauppa on melko rajattua ja Internet-yhteyksin varustettujen kotitalouksien osuus on varsin alhainen.

Myös liiketoimintaympäristöä on parannettava hyödykemarkkinoiden tehostamiseksi. Kyproksen taloutta hallitsevat pienet perheyriykset, joiden laajentumista saattavat osittain ehkäistä rahoituksen saamiseen liittyvät ongelmat. Kilpailu on lisäksi edelleen rajallista verkkotoimialoilla. Esimerkiksi sähkömarkkinoilla siirtoverkon operaattoria ei ole vielä eriytetty. Tele- ja postipalvelualan sääntelyviranomaisen antoi

marraskuussa 2003 kaksi säädöstä, joilla edistetään tilaajayhteyksien eriytettyä tarjontaa näillä aloilla, mutta ei toteuta sitä vielä kokonaan. Markkinoille pääsyn esteet ovat säilyneet lentoliikenteen alalla ja yhteisön meriliikenteen alan säännösten täytäntöönpano on vielä kesken.

Maakohtaisia suosituksia Kyprokselle

Edellä kuvattujen haasteiden ratkaiseminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Julkisen talouden alijäämän supistamiseksi kestäväällä tavalla suositellaan, että Kypros

1. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla monivuotisissa puitteissa niiden päätösten mukaisesti, joita neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleinen suuntaviiva 1).

Talouden monipuolistamiseksi siirtymällä korkeampaa arvonlisää tuottaviin toimintoihin suositellaan, että Kypros

2. vahvistaa pyrkimyksiä ammattitaitoisen työvoiman riittävyyden lisäämiseksi, edistää T&K-toimintaa ja innovaatioita varsinkin yrityssectorilla ja parantaa edellytyksiä tieto- ja viestintätekniikan levittämisen helpottamiseksi (yleiset suuntaviivat 9 ja 13);
3. jatkaa liiketoiminta- ja verotusympäristön yksinkertaistamista (yleinen suuntaviiva 11).

17. Tšekki

Vuosien 1997–1998 taantuman jälkeen Tšekin kokonaistuotannon vuosikasvu oli keskimäärin noin 3 prosenttia lukuun ottamatta vuotta 2002, jolloin maassa koettiin vakavia tulvia ja kokonaistuotanto kasvoi vain 2 prosenttia. YKHI-inflaatio hidastui selvästi 1,4 prosenttiin vuonna 2002 ja -0,1 prosenttiin vuonna, mikä alitti rahaviranomaisten inflaatiotavoitteen. Rakennemuutokset ovat tukeneet kasvun kiihtymistä, mutta arvioitua tuotantopotentiaalia ei ole vielä saavutettu. Suurimmat rakennemuutokset toteutettiin pankkisektorilla. Pankkialan rakennemuutos aiheutti myös merkittäviä julkisia menoja valtion ottaessa vastuulleen järjestämättömiä omaisuuseriä pankkien taseista. Lisäksi finanssipolitiikka on ollut viime aikoihin asti suhteellisen löysää, minkä seurauksena julkisen talouden alijäämä on kasvanut voimakkaasti. Elvyttävän finanssipolitiikan virityksen vuoksi kotimainen kysyntä on kasvanut räjähdysmäisesti ja vaihtotaseen alijäämä on syventynyt yhä suuremmissa määrin kulutuksen lisääntymisen vuoksi yli 6 prosenttiin suhteessa BKT:hen.

Tšekin pitäisi pyrkiä kestävästi lähentymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Tšekin talous on kasvanut melko hitaasti muihin uusiin jäsenvaltioihin verrattuna. Julkisen talouden jatkuvaa vakauttamista on tämän vuoksi tuettava toimilla, jotka edistävät kasvun kiihtymistä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää jäljellä olevien rakenteellisten ongelmien ratkaisemista erityisesti työmarkkinoilla ja liiketoimintaympäristössä sekä nopeampaa siirtymistä kohti osaamistaloutta. Tšekillä on neljä keskeistä haastetta:

- Julkisen talouden alijäämän supistamisen jatkaminen nopeasti ja kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden varmistaminen.
- Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden nopeammalle kasvulle.
- Yrittäjyyden ja pk-yritysten tukeminen.

Julkisen talouden alijäämän supistamisen jatkaminen nopeasti ja kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden varmistaminen

Julkinen talouden alijäämä kasvoi 12,9 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2003⁷, kun se oli 6,4 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2002. Tämän vuoksi vaihtotaseen alijäämä kasvoi entisestään. Hallitus hyväksyi vuonna 2003 julkisen talouden vakauttamisohjelman, jossa on asetettu tavoitteeksi julkisen talouden alijäämän supistaminen 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2006. Julkisen talouden

⁷ Osa alijäämän kasvusta johtuu yhdestä valtiontakauksesta, jonka arvo on noin 6,3 prosenttia suhteessa BKT:hen.

vakauttamisella tuetaan alijäämän jatkuvaa supistamista ja vaihtotaseen alijäämän pienentämistä kestävämmälle tasolle siltä varalta, että yksityisen nettosäästämisen olosuhteet muuttuvat epäsuotuisammiksi.

Julkisen talouden kehitys riippuu kuitenkin pääasiassa talousarviouudistusten täytäntöönpanosta. Keskeisen osan uudistuksesta muodostavat instituutionaalinen rakennemuutos sekä keskipitkän aikavälin menokehysten ja tulossuuntautuneiden talousarvioiden käyttöönotto. Menokehysten pitäisi erityisesti vähentää keskushallinnon myöntämiä valtiontakuita, jotka aiheuttavat merkittäviä riskejä julkiselle taloudelle. Koska julkishallintoa hajautetaan parhaillaan, talousarvion toteuttamista koskevien sääntöjen puute alueellisella ja paikallisella tasolla voi tulevaisuudessa vaarantaa julkisen talouden rahoitusaseman vakauden. Positiivista on se, että hallituksen uudistussuunnitelmien mukaan julkisia investointimenoja suhteessa BKT:hen ei vähennetä tulevina vuosina.

Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys on kiinnitettävä huomiota erityisesti talousarvion ulkopuolisiin menoihin sekä nopeasti kasvaviin sosiaaliturva- ja terveydenhuoltomeneihin. Julkinen velka ei ole vielä kovin suuri, mutta edellä mainitut menoluokat ovat kasvattaneet sitä nopeasti viime vuosina (julkinen velka nousi 37,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2003, kun se oli 25,2 prosenttia vuonna 2001).

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen

Tšekin työmarkkinoilla toteutettiin vuosina 1990–2002 laaja rakenneuudistus. Alkutuotannossa työskentelevien osuus työvoimasta laski 12,4 prosentista 4,8 prosenttiin, teollisuudessa työskentelevien osuus putosi 45,1 prosentista 39,6 prosenttiin ja ns. kolmannella sektorilla työskentelevien osuus nousi 42,5 prosentista 55,6 prosenttiin. Työttömyysaste, joka oli 7,3 prosenttia vuoden 2002 lopussa, nousi 8,1 prosenttiin vuoden 2003 viimeisellä neljänneksellä. Rakenneuudistusprosessin lisäksi työttömyyttä kasvattaa todennäköisesti julkishallinnon uudistus, jonka seurauksena julkisen sektorin työpaikoista häviää vuosittain 2 prosenttia vuosina 2004–2006. Ammattiliitoilla on vähäinen vaikutus palkkojen muodostumiseen. Palkoista neuvotellaan hajautetusti ja ne määräytyvät useimmiten yritysten sisällä. Työehtosopimusneuvottelujen koordinointi on vähäistä yrityksissä ja toimialoilla. Vaikka työllisyysaste on korkea (65,5 prosenttia vuonna 2002) ja työttömyys EU:n keskitason paikkeilla, Tšekin työmarkkinoilla on lukuisia rakenteellisia heikkouksia. Alueelliset työttömyyserot ovat erittäin suuret. Työttömyysaste on rakenteellisesti heikoilla alueilla yli neljä kertaa korkeampi kuin Prahassa, ja joillakin alueilla se ylittää 25 prosenttia. Pitkäaikaistyöttömien (yli vuoden työttömänä olleet) osuus on myös erittäin korkea: 40,3 prosenttia vuoden 2003 lopussa. Muidenkin työvoimatoimistoihin ilmoittautuneiden työnhakijoiden keskimääräinen työttömyysaika on pidentymässä. Lisäksi nuorisotyöttömiä (alle 25-vuotiaita) on paljon. Nuorten työttömyysaste on keskimäärin melkein 23 prosenttia ja siinä on huomattavia alueellisia eroja.

Työn tarjontapuolella pitkäaikaistyöttömyys ja vähäinen ammatillinen joustavuus johtuvat vero- ja etuusjärjestelmien aiheuttamasta työnteon kannattamattomuudesta, kehittymättömistä elinikäisen oppimisen ohjelmista ja koulutusjärjestelmän puutteista. Koulutusjärjestelmä ei anna ihmisille riittävästi työmarkkinoiden ja erityisesti osaamistalouden tarpeisiin sopeutettuja tietoja eikä taitoja. Tšekin työmarkkinoiden heikkouksiin kuuluu myös vähäinen maantieteellinen liikkuvuus, joka johtuu kahdesta pääongelmasta: ensinnäkin asuntojen hintasääntely jarruttaa niiden tarjontaa alueilla, joilla luodaan uusia työpaikkoja. Toiseksi heikko liikenneinfrastruktuuri nostaa työmatkojen kustannuksia ja haittaa investointeja ja uusien yritysten perustamista rakenteellisesti jälkeenjääneille alueille.

Korkeilla terveydenhuolto- ja sosiaaliturvamaksuilla saattaa olla negatiivisia vaikutuksia työvoiman kysyntään. Terveydenhuolto- ja sosiaaliturvamaksujen osuus bruttopalkoista on noussut 47,5 prosenttiin, josta työntekijät maksavat noin neljänneksen ja työnantajat kolme neljäsosaa.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden nopeammalle kasvulle

Tuottavuuden kasvu on ollut suhteellisen hidasta Tšekissä. Vuosina 1996–2002 työn tuottavuus kasvoi 2,1 prosenttia vuodessa eli hitaammin kuin missään muussa uudessa jäsenvaltiossa. Tuottavuus on edelleen alhainen myös verrattuna EU:n nykyisiin jäsenvaltioihin (noin 55 prosenttia EU-15:n keskiarvosta vuonna 2003). Alhainen tuottavuus saattaa johtua muun muassa koulutusjärjestelmän jäykkyydestä, tehottomasta T&K- ja innovaatiotoiminnasta sekä vähäisestä tietotekniikan käytöstä. Koska koulutusjärjestelmä ei pysty juurikaan sopeutumaan muuttuviin ammattitaitovaatimuksiin, työntekijöiden ammattitaito ei vastaa työmarkkinoiden tarpeita. Koulutustaso (vähintään keskiasteen koulutuksen suorittaneiden 20–24 -vuotiaiden osuus koko ikäluokasta) on erittäin korkea (92 prosenttia), mutta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kuuluu EU:n alhaisimpiin. T&K-menot ovat suhteellisen korkealla tasolla muihin uusiin jäsenvaltioihin verrattuna, mutta patenttien lukumäärän perusteella laskettuja toteutettuja innovaatioita on hyvin vähän, mikä viittaa tehottomaan T&K-toimintaan. Tutkimuslaitosten (esimerkiksi yliopistot ja Tšekin tiedeakatemia) ja yksityissektorin välinen yhteistyö näyttää olevan vähäistä. Nämä ongelmat ovat hallituksen tiedossa, ja se on hyväksynyt vuosiksi 2004–2008 kansallisen T&K-ohjelman, jolla edistetään tutkimusta ja kehitystä. Tuloksien saaminen edellyttää kuitenkin ohjelman täysimääräistä täytäntöönpanoa.

Yrittäjyyttä ja pk-yrityksiä on tuettava

Toimivien kilpailuolosuhteiden luomisessa saavutetusta edistyksestä ja oikeudellisen ympäristön jatkuvasta kehityksestä huolimatta yrittäjät kohtaavat edelleen merkittäviä esteitä Tšekissä. Tämä ilmenee muun muassa pk-yritysten alhaisena osuutena BKT:stä (alle 40 prosenttia). Uusia yrityksiä syntyy vähemmän suhteessa yritysten kokonaisuutensa kuin muissa uusissa jäsenvaltioissa.

Tilanteen taustalla näyttävät olevan liiketoimintaympäristön heikkoudet, joilla on suhteellisesti suurempi vaikutus pk-yrityksiin (esimerkiksi säännökset ja lainsäädännön täytäntöönpano, yritysten liiallinen hallinnollinen taakka ja liian vähäiset rahoitusmahdollisuudet). Uuden yrityksen perustaminen edellyttää aikaa vievää ja monimutkaista hallinnollista prosessia. Yrittäjät kritisoivat jatkuvasti kaupparekisterin tehotonta ja usein läpinäkymätöntä toimintaa. Konkurssilainsäädäntö tekee vaikeuksiin joutuneiden yritysten rakenneuudistuksen tai markkinoilta poistumisen käytännössä vaikeaksi. Parhailtaan laaditaan useita säädösehdotuksia, joilla pyritään ratkaisemaan kyseiset ongelmat, mutta edistyminen on ollut hidasta. Tuomarien ammattitaitoa koskevien vaatimusten tiukentumisesta huolimatta lainsäädännön täytäntöönpanon laatu ja ajantasaisuus aiheuttavat edelleen suuria ongelmia. Lisäksi uusien yritysten on erittäin vaikea saada ulkoista rahoitusta.

Maakohtaisia suosituksia Tšekille

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Jotta julkisen talouden alijäämän supistamista voidaan jatkaa nopeasti ja kestäväällä tavalla ja voidaan varmistaa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys, suositellaan, että Tšekki

1. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla monivuotisissa puitteissa niiden päätöksen mukaisesti, joita neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleinen suuntaviiva 1);
2. uudistaa terveydenhuolto- ja eläkejärjestelmät, jotta voidaan varmistaa niiden rahoituksen kestävyys ja erityisesti varautua vanhushuoltosuhteen ennustettuun kasvuun ja toteuttaa toimia, joilla vähennetään ehdollisten velkojen kasvun aiheuttamia riskejä julkisessa taloudessa; ja varmistaa, että työn kannustimia lisätään ja korkeita sosiaaliturvamaksuja alennetaan (yleiset suuntaviivat 4, 14 ja 16).

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi suositellaan, että Tšekki

3. lisää työvoiman tarjontaa uudistamalla vero- ja etuusjärjestelmiä, jotta voidaan poistaa työntöön kannattavuutta heikentävät tekijät ja lisätä ammatillista ja alueellista liikkuvuutta parantamalla työntekijöiden ammattitaidon ja työmarkkinoiden vaatimusten yhteensopivuutta (varmistuen samalla uudelleenkoulutustoimien tehokkuus ja muu aktiivinen työmarkkinapolitiikka), purkamalla asuntomarkkinoiden sääntely ja kehittämällä liikenneinfrastruktuuria (yleiset suuntaviivat 4,7,8 ja 13).

Jotta tuottavuuden nopeammalle kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Tšekki

4. parantaa koulutusjärjestelmänsä tehokkuutta ja laatua ja kykyä reagoida muuttuviin ammattitaitovaatimuksiin (yleinen suuntaviiva 13);
5. tehostaa T&K-toimintaa ja innovaatioita, edistää tietämyksen siirtoa ulkomaisten suorien sijoitusten kautta ja tukee asiantuntemuksen levittämistä (yleinen suuntaviiva 13).

Yrittäjyyden ja pk-yritysten toiminnan edistämiseksi suositellaan, että Tšekki

6. kehittää liiketoimintaympäristöä erityisesti poistamalla hallinnolliset esteet, parantamalla oikeudellista kehystä ja sen täytäntöönpanoa sekä lisäämällä rahoituksen saatavuutta (yleiset suuntaviivat 11 ja 12).

18. Viro

Heikosta ulkoisesta kysynnästä huolimatta Viron talous kehittyi vakaasti vuonna 2003, mutta vaihtotaseen alijäämä kasvoi 13,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Kokonaistuotannon 4,8 prosentin kasvua tukivat sekä voimakas investointitoiminta että yksityisen kulutuksen kasvu. Yksityistä kulutusta tukivat luottokannan kasvu, palkkojen nousu ja työllisyyden lievä kasvu. Investointitoiminta on ollut pitkään vähäistä euroalueella, mutta Virossa pääomamenot kasvoivat yli 11 prosenttia suurten ulkomaisten suorien sijoitusten ja alhaisten korkojen vauhdittamina. Inflaatiovauhti, joka oli kiihtynyt lähes 7 prosenttiin vuoden 2001 puolivälissä, hidastui 1,3 prosenttiin vuonna 2003. Julkisen talouden ylijäämä kasvoi 1,8 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2002 ja edelleen 2,6 prosenttiin vuonna 2003, vaikka hallitus hyväksyi lisämenoja. Ylijäämää kasvattivat vahva talouden toimeliaisuus ja veronkannon tehostuminen. Eräät paikallishallinnon osat aiheuttivat edelleen lisärasitusta julkiselle taloudelle.

Viron olisi pyrittävä saavuttamaan kestävä lähtymisen korkea taso ja supistamaan vaihtotaseen alijäämää. Finanssipolitiikka voi vaikuttaa merkittävästi vaihtotaseeseen, kun taas erityisesti ne rakennepoliittiset toimet, joilla pyritään parantamaan tuottavuutta ja lisäämään kilpailua, voivat parantaa talouden kasvupotentiaalia, mikä voisi puolestaan vaikuttaa positiivisesti säästämisen ja investointien tasapainoon ja vaihtotaseeseen. Lisäksi työmarkkinoiden kehitys ja varsinkin korkea työttömyysaste pysyvät jatkossakin viranomaisten keskeisinä haasteina taloudessa, jonka rakenteet on uudistettu itsenäistymisen jälkeen. Virolla on neljä keskeistä haastetta:

- Suuren vaihtotaseen vajeen supistaminen ja tämän tukeminen asianmukaisella finanssipolitiikalla.
- Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.
- Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla.

Suuren vaihtotaseen vajeen supistaminen ja tämän tukeminen asianmukaisella finanssipolitiikalla

Kotimaisen ja ulkomaisen kysynnän epäsuhdan vuoksi tuonti kasvoi voimakkaasti (8,1 prosenttia) vuonna 2003 viennin vetäessä suhteellisen heikosti (5,1 prosentin kasvu). Tämän seurauksena vaihtotaseen vaje kasvoi 13,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Suuren osan alijäämästä aiheuttivat pääasiassa investointihyödykkeiden tuontiin liittyvät merkittävät kertaluonteiset erät ja negatiivinen tulotase. Pääomatase sen sijaan pysyi ylijäämäisenä suurten ulkomaisten suorien sijoitusten ansiosta. Alhainen julkinen velka (noin 5 prosenttia suhteessa BKT:hen) ja maan positiivinen luottoluokitus auttavat lyhyellä aikavälillä lieventämään vaihtotaseen vajeen rahoittamiseen liittyviä ongelmia. Valtio on myös muodostanut

”vakausrahaston”, jonka arvo on 9 prosenttia suhteessa BKT:hen. Varoja on kerätty julkisen talouden ylijäämistä ja yksityistämistuloista vuodesta 1997.

Keskeisessä asemassa ovat rakennepoliittiset toimet, joilla parannetaan virolaisten tavaroiden ja palvelujen ulkoista kilpailukykyä ensisijaisesti kehittämällä nopeasti maan infrastruktuuria ja lisäämällä investointeja inhimilliseen pääomaan. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä heikommassa asemassa oleviin osiin. Näin voidaan poistaa tämä Viron talouden tasapainoa merkittävästi horjuttava tekijä keskipitkällä aikavälillä.

Vakaan finanssipolitiikan jatkaminen on keskeisessä asemassa, kun vaihtotaseen alijäämää pyritään supistamaan. Julkisen talouden ylijäämä kasvoi 2,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2003, kun se oli 1,8 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2002, mutta osa paikallishallinnosta rasitti edelleen julkista taloutta, koska talousarvioista lipsuttiin vuosina 2002 ja 2003. Edellisten vuosien julkisen talouden ylijäämästä ja vähäisestä julkisesta velasta huolimatta suunnitellut lisämenot ja veroleikkaukset sekä EU:hun liittymisestä johtuvat sitoumukset aiheuttavat julkiseen talouteen lisäpaineita lähitulevaisuudessa. Tämä saattaa edelleen vähentää kansallista säästämistä, mikä vaikuttaa negatiivisesti politiikkayhdistelmään etenkin, kun vaihtotaseen alijäämä on erittäin suuri. Viron julkisen talouden rahoitusasema pysynee lähivuosina joka tapauksessa tasapainossa tai ylijäämäisenä, vaikka finanssipolitiikkaa löysätsäisiin jonkin verran. Lisäksi finanssipolitiikan keventäminen EU-jäsenyyden alkuvuosina osuisi todennäköisesti samaan aikaan talouden noususuhdanteen kanssa. On mahdollista, että suunnitellulla finanssipolitiikan virityksellä on myötäsyklisiä vaikutuksia. Viron keskipitkän aikavälin finanssipolitiikkaa täytöntönpantaessa on sovellettava varovaista ja joustavaa lähestymistapaa.

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen

Viron työmarkkinatilanne on heikentynyt jatkuvasti maan itsenäistymisen jälkeen. Talouden rakenneuudistus sekä siitä johtuva työntekijöiden ammattitaidon ja työmarkkinoiden vaatimusten välinen epäsuhta näyttävät olevan suurimmat syyt siihen, että työttömyys nousi 14 ½ prosenttiin vuoden 2000 puolivälissä (ILO:n määritelmään mukaan laskettu luku). Työllisyysaste, joka laski vuoden 1997 65 prosentista 60,6 prosenttiin vuonna 2000, nousi 61,1 prosenttiin vuonna 2002 ensi kertaa maan itsenäistymisen jälkeen. Tämä edesauttoi työmarkkinoiden käännettä ja johti siihen, että työttömyysaste laski 10,3 prosenttiin vuonna 2002. Tilanteen parantuminen johtui kuitenkin työllisyyden vaatimattomasta kasvusta ja työmarkkinoiden käytettävissä olevan väestön huomattavasta vähenemisestä. Työllisyys kasvoi noin 2 prosenttia vuosina 1997–2002, mutta työmarkkinoiden käytettävissä oleva väestö väheni lähes 2,5 prosenttia.

Työttömyyden kasvaessa vuosina 1997–2002 myös pitkäaikaistyöttömien ja ns. lannistuneiden työntekijöiden osuus kasvoi tasaisesti, mikä johti rakenteellisen työttömyyden kasvuun. Yli vuoden työttöminä olleiden osuus laski 41 prosenttiin kaikista työttömistä vuonna 2002 (eli lähes vuoden 1997 tasolle), kun se oli aiemmin kyseisellä ajanjaksolla noussut huomattavasti eli lähes 60 prosenttiin. Pitkäaikaistyöttömien lukumäärä on edelleen hyvin suuri, mikä viittaa siihen, että suurella osalla työttömistä

ei ole riittävästi ammattitaitoa onnistuakseen palaamaan työmarkkinoille. Alueelliset erot ovat yhä suuria, ja työttömyys on edelleen selvästi korkeampi maan koillisosassa (noin 19 prosenttia työvoimasta) eteläosaan verrattuna (8 ½-9 prosenttia).

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle

Tuottavuus on Virossa edelleen hyvin alhainen verrattuna EU:n nykyisten jäsenvaltioiden keskiarvoon (42 prosenttia EU-15:n tasosta vuonna 2002). Työn tuottavuus jatkoi vahvaa 7 prosentin vuosikasvuun 1997–2000, mutta sen jälkeen kasvuvauhti alkoi hidastua. Tuottavuuden kasvun kiihtymistä voivat tulevaisuudessa haitata kaksi keskeistä tekijää: työntekijöiden puutteellinen ammattitaito sekä T&K-toiminnan ja innovaatioiden vähäisyys. Nämä kaksi tekijää ovat myös syynä siihen, että ulkomaiset suorat sijoitukset ovat keskittyneet pääasiassa aloille, jotka eivät edellytä merkittävää T&K-toimintaa eikä korkeaa ammattitaitoa.

Koska koulutukseen käytetään suhteellisen paljon julkisia varoja (6,7 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2000), työntekijöiden puutteellinen ammattitaito johtuu koulutusjärjestelmän tehottomuudesta. Erityisen huolestuttavaa on, että koulutusjärjestelmässä ei oteta riittävästi huomioon työmarkkinoiden tarpeita, minkä seurauksena työntekijöiden ammattitaito ei vastaa työelämän vaatimuksia.

Myös hyvin suunniteltu T&K-toiminta voi olla keskeisessä asemassa nopeutettaessa tuottavuuden kasvua. T&K-menot ovat Virossa alhaisemmat kuin muissa EU-valtioissa (0,8 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2001), ja virolaiset yritykset käyttävät tutkimukseen ja kehitykseen vähemmän varoja kuin missään muussa uudessa jäsenvaltiossa. Tämä johtuu osittain tutkimusalan ja yrityssektorin heikoista yhteyksistä. Tähän liittyen on hyväksytty uusi strategia, jonka mukaan T&K-menojen kokonaismäärä kasvaa merkittävästi vuosina 2002–2006.

Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla

Verkkotoimialojen vapauttaminen on alkanut Virossa, mutta sähkömarkkinoilla kilpailu on edelleen hyvin vähäistä. Viro neuvotteli pitkän siirtymäajan alan vapauttamiselle, koska maa on sähköntuotannossaan riippuvainen öljyliuskeesta. Öljyliuskealan rakenneuudistus on aloitettu, mutta markkinoiden vapauttamisessa ei ole juuri edistytty. Sähkömarkkinoita hallitsee vertikaalisesti integroitunut valtionyhtiö, jolla on toimintoja energiahuollossa, tuotannossa, siirrossa (monopoli) ja jakelussa. Viro on ilmoittanut, että markkinoista on avattu 10 prosenttia, mikä on vähemmän kuin useimmissa muissa uusissa jäsenvaltioissa. Viranomaisten asettamat tiukat tuontilisenssisäännöt muodostavat yhden suurimmista esteistä sähkömarkkinoiden vapauttamiselle. Energia-alan sääntelyviranomaisen riippumattomuus on varmistettava, koska valtio omistaa sähkömarkkinoilla toimivan yhtiön.

Kaasu- ja teleliikennemarkkinoilla ongelmat eivät ole yhtä akuutteja. Kaasumarkkinat on yksityistetty ja avattu, ja niillä toimii yksi kaasuntoimittaja. Myös teleliikennemarkkinat on vapautettu. Ongelmia saattaa kuitenkin syntyä, koska verkon omistaja harjoittaa myös jakelua.

Maakohtaisia suosituksia Virolle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Jotta suurta vaihtotaseen alijäämää voidaan supistaa asianmukaisen finanssipolitiikan tukemana, suositellaan, että Viro

1. noudattaa finanssipolitiikkaa, joka vastaa päätöksiä, jotka neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleinen suuntaviiva 1), ja pyrkii välttämään myötäsyklisiä toimia, jotka voivat heikentää ulkoista tasapainoa (yleinen suuntaviiva 2).

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi suositellaan, että Viro

2. toteuttaa toimia, joissa keskitytään erityisesti pitkäaikaistyöttömien integroimiseen takaisin työmarkkinoille varsinkin talouden rakenneuudistuksen eniten koettelemilla alueilla; tämä voidaan toteuttaa edistämällä ammattikoulutusta ja elinikäistä oppimista ja luomalla tehokkaat institutionaaliset puitteet, jotka edistävät työpaikkojen luomista (yleiset suuntaviivat 4, 6 ja 8);
3. kannustaa työmarkkinaosapuolia varmistamaan, että palkkakehitys (mukaan lukien minimipalkkalakien muutokset) ei hidasta työllisyyden kasvua eikä työmarkkinoiden elpymistä (yleiset suuntaviivat 3 ja 5).

Jotta tuottavuuden kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Viro

4. parantaa koulutusjärjestelmän ja varsinkin ammatillisen koulutuksen tehokkuutta ja laatua työntekijöiden ammattitaidon ja työmarkkinoiden vaatimusten lähentämiseksi (yleinen suuntaviiva 13);
5. toteuttaa vuonna 2001 hyväksytyt T&K-strategian ja edistää varsinkin yrityssektorin vahvempaa osallistumista T&K-investointeihin (yleinen suuntaviiva 13).

Kilpailun tehostamiseksi verkkotoimialoilla suositellaan, että Viro

6. jatkaa sähkömarkkinoiden vapauttamista, vahvistaa sääntelyviranomaisen riippumattomuutta ja varmistaa tehokkaan kilpailun teleliikennealalla (yleinen suuntaviiva 9).

19. Unkari

Kokonaistuotannon kasvu oli vuonna 2002 varsin nopeaa eli 3,5 prosenttia, mutta vuonna 2003 se hidastui alle 3 prosenttiin. Unkarin työttömyysaste on uusien jäsenvaltioiden alhaisimpia, mutta työvoimaosuus on hyvin alhainen verrattuna EU:n keskiarvoon. Työmarkkinoiden vakavat rakenteelliset ongelmat vaikeuttavat työllisyyden kasvua: näitä ovat varsinkin vähäinen alueellinen liikkuvuus, työmarkkinoiden vaatimuksia huonosti vastaava työntekijöiden ammattitaito ja työnteon kannattamattomaksi tekevät etuusjärjestelmät. Kestävän lähentymisen korkean tason saavuttaminen edellyttää, että kilpailukyky saadaan pysyvästi korkealle tasolle. Reaalipalkkakehityksen palauttaminen kohtuulliselle tasolle ja investoineille suotuisamman ympäristön luominen näyttävät olevan keskeisessä asemassa pyrittäessä varmistamaan tasapainoinen keskipitkän aikavälin talouskasvu.

Unkari kiristi finanssipolitiikan viritystä vuonna 2003, koska julkisen talouden alijäämä oli noussut 9,3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2002. Alijäämä oli kuitenkin edelleen 5,9 prosenttia suhteessa BKT:hen. Julkisen talouden alijäämää koskevien tavoitteiden selvä ylittyminen viimeksi kuluneiden kahden vuoden aikana johti siihen, että vaihtotaseen vaje syveni kulutuksen vetämänä yli 5 ½ prosenttiin suhteessa BKT:hen. Talouspolitiikkayhdistelmään liittyvien muiden ongelmien (muun muassa reaalipalkkojen nopea nousu ja erittäin korkeat reaalikorot) ja valuuttakurssien suuren volatilitiitin vuoksi rahoitusmarkkinoiden luottamus ja yleinen kilpailukyky ovat alentuneet.

Unkarin pitäisi pyrkiä kestävän lähentymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Unkari on toteuttanut lukuisia rakenneuudistuksia ja kuronut selvästi kiinni eroa EU:n nykyisiin jäsenvaltioihin. Joillakin osa-alueilla on kuitenkin edelleen haasteita. Unkarin pitäisi pyrkiä toteuttamaan toimia, joilla tehostetaan koulutusjärjestelmää ja edistetään T&K-toimintaa tuottavuuden nostamiseksi. Kilpailua on edelleen lisättävä verkkotoimialoilla, ja sääntelyviranomaisten riippumattomuutta on vahvistettava. Unkarilla on neljä keskeistä haastetta:

- Julkisen talouden alijäämän supistamisen jatkaminen kestäväällä tavalla.
- Työllisyysasteen nostaminen ja työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen.
- Kustannuskilpailukykyyn lisääminen toteuttamalla palkkamalattia edistäviä toimia.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.
- Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla.

Julkisen talouden alijäämän supistamisen jatkaminen kestäväällä tavalla

Unkari kiristi finanssipolitiikan viritystä vuonna 2003, koska julkisen talouden alijäämä oli noussut 9,3 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2002. Julkisen talouden alijäämä oli kuitenkin edelleen 5,9 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Vaikka alijäämän ennustetaan edelleen supistuvan vuonna 2004, alijäämätavoitteen saavuttaminen näyttää käytännössä hankalalta. Unkarin tavoitteena on ollut julkisen talouden kattava uudistaminen, mutta lukuisia menoeriä ei ole otettu lainkaan huomioon vuoden 2004 talousarviossa eikä ilmeisesti myöskään vakauttamissuunnitelmissa. Säästöjä aiotaan saavuttaa pääasiassa juoksevia menoja ja toimintamenoja leikkaamalla. Aiemmin noudatettu elvyttävä finanssipolitiikka ja reaali-palkkojen nopea nousu kasvattivat kotimaista kysyntää ja edistivät yhä suuremmissä määrin kulutuksesta johtuvaa vaihtotaseen vajeen syvenemistä noin 5 ½ prosenttiin suhteessa BKT:hen. Julkisen sektorin suurta luotonottoa on myös vähennettävä pyrittäessä supistamaan vaihtotaseen vajetta. Kotitalouksien säästämisen ei voida odottaa riittävän yksityisten investointien (mukaan lukien EU:hun liittymiseen liittyvät investoinnit) kasvun rahoittamiseen. Tämän odotetaan aiheuttavan lisäpainetta vaihtotaseeseen. Vaikka vaihtotaseen vaje säilyisi nykytasolla investoinneista huolimatta, se aiheuttaa lisärajoitteita julkiseen talouteen. Kestävän talouspolitiikan saavuttaminen edellyttää Unkarin julkisen talouden vakauttamista.

Työllisyysasteen nostaminen ja työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen

Unkarin työttömyysaste on liittymässä olevien maiden alhaisimpia (5,8 prosenttia vuonna 2003). Tästä huolimatta työvoima on jähmeää ja työvoimaosuus alhainen (59,7 prosenttia 15–64 -vuotiaiden ikäryhmässä vuonna 2002) verrattuna EU:n keskiarvoon. Alhaisesta työttömyysasteesta ei käy myöskään ilmi merkittävä syrjäytyminen työmarkkinoilta eikä työvoiman ulkopuolelle jääminen, joka on tyypillistä erityisesti työuransa lopulla olevalle väestölle.

Työmarkkinoilla on myös rakenteellisia ongelmia. Alueelliset erot ilmenevät lisääntyvänä kaupungistumisena ja itä-länsi-akselilla, missä maan itäosa kärsii vähemmän kehittyneestä infrastruktuurista ja korkeammasta työttömyydestä. Liikkuvuus maan sisällä on kansainvälisesti katsoen vähäistä, ja suurimmat esteet ovat asuminen ja liikenne. Lisäksi huomattava osa työttömistä on nuoria aikuisia (nuorten työttömyysaste on 11,4 prosenttia).

Kustannuskilpailukyvyyn lisääminen toteuttamalla palkkamalltia edistäviä toimia

Unkarin kustannuskilpailukyky on parantunut hieman vuoden 2003 alusta lähtien, mutta vuosina 2000–2002 se heikkeni selvästi. Kustannuskilpailukyvyyn heikkeneminen johtui osittain palkkojen nopeasta noususta. Reaali-palkkojen nousu on ylittänyt tuottavuuden kasvun kolmena viime vuotena. Eniten ovat nousseet vähimmäispalkat ja julkisen sektorin palkat, mutta myös yrityssektori on reagoinut viiveellä uuteen tilanteeseen, jossa inflaatiovauhti on aiempaa hitaampi. Vaikka palkkojen nousu hidastui vuoden 2003 loppua kohti, reaali-palkat nousivat kyseisenä vuonna 9,2 prosenttia (7,3 prosenttia yrityssektorilla ja 12,7

prosenttia julkisella sektorilla). Palkkakehitys on haitannut kustannuskilpailukykyä ja alentanut työllisyyttä joissakin alhaista ammattitaitoa vaativissa ammattiryhmissä. Vaikka tämä kehitys on edistänyt teollisuustuotannon rakenteellista siirtymistä ammattitaitoisemman työvoiman käyttöön, yksikkötyökustannusten nousu on heikentänyt paitsi työvoimavaltaiten toimintojen myös koko maan yleistä kilpailukykyä.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle

Tuottavuuden kasvu on hidastunut vuodesta 2000 lähtien, mutta se on silti pysynyt hieman uusien jäsenvaltioiden keskiarvon yläpuolella. Työn tuottavuus kasvoi 4,2 prosenttia vuonna 2000, mutta vuonna 2003 kasvu hidastui 2,4 prosenttiin. Tuottavuuden kasvua ovat hidastaneet suhteellisen vähäinen T&K-toiminta (0,95 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2001), koulutusjärjestelmän tehottomuus ja liiketoimintaympäristön epävakaus.

Vaikka koulutusjärjestelmän joustavuutta on lisätty jonkin verran työmarkkinoiden muuttuvien vaatimusten vuoksi, työmarkkinoilla ei ole riittävästi keskitason koulutuksen eikä korkeakoulutuksen omaavia henkilöitä. Tohtorin tutkintoon tähtäävien opiskelijoiden lukumäärä kasvaa, mutta monet keskeyttävät opintonsa eivätkä suorita tutkintoa. Luonnontieteiden tai tekniikan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden lukumäärä tuhatta 20–29-vuotiasta henkilöä kohti on laskenut viime vuosina: vuonna 2001 lukumäärä se oli 3,7, mikä on EU:n alhaisimpia. Tutkimuksen ja kehityksen alalla soveltava tutkimus on jälkijunassa, mikä johtuu osittain yritysten ja tutkimuslaitosten vähäisestä yhteistyöstä sekä siitä, että yritykset investoivat verokannustimista huolimatta edelleen niukasti tutkimukseen ja kehitykseen. Julkiset T&K-menot ovat myös alhaisella tasolla paitsi suhteessa BKT:hen myös osuutena julkisista kokonaismenoista (0,9 prosenttia kokonaismenoista vuonna 2001). Tuottavuuden kasvua saattavat haitata myös usein tapahtuvat muutokset poliittisessa ympäristössä. Säännöksiä ja hallituksen strategiaa on muutettu useasti viimeisten kymmenen vuoden aikana, mikä on vähentänyt politiikan ennustettavuutta ja luottamusta hallituksen toimintaan sekä haitannut pitkän aikavälin suunnitelmia.

Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla

Markkinoiden vapauttaminen on alkanut useimmilla verkkotoimialoilla, mutta kilpailu on edelleen tehotonta. Teleliikenteessä markkinoiden vapauttaminen on edennyt nopeasti. Tästä huolimatta kilpailu on rajoitettua, koska aiemmin valtion omistuksessa olleella yrityksellä on määräävä asema kiinteiden linjojen markkinoilla. Matkaviestinmarkkinoilla vallitsee lähes duopoli. Sähkö- ja kaasumarkkinat on avattu suurasiakkaille. Sähköalan kilpailua haittaavat kuitenkin edelleen pitkäaikaiset ostosopimukset ja yhteenliittämiskapasiteetin

heikko saatavuus. Joillakin aloilla valtio on säilyttänyt oikeutensa puuttua verkkotoimialan sääntelyviranomaisten toimintaan. Tämä koskee sähkö- ja kaasumarkkinoita, joilla hallitus voi vaikuttaa hintoihin.

Maakohtaisia suosituksia Unkarille

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Jotta julkisen talouden alijäämän supistamista voidaan jatkaa kestävällä tavalla, suositellaan, että Unkari

1. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestävällä tavalla monivuotisissa puitteissa niiden päätöksen mukaisesti, joita neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleinen suuntaviiva 1).

Työllisyysasteen nostamiseksi ja työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi suositellaan, että Unkari

2. lisää työvoiman tarjontaa poistamalla alueellisen liikkuvuuden esteet asumiseen ja liikenteeseen kohdistettavilla asianmukaisilla toimilla ja kannustamalla heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä (etniset vähemmistöt, vajaakuntoiset ja kodittomat) osallistumaan tai palaamaan työmarkkinoille (yleiset suuntaviivat 7 ja 8);
3. varmistaa, että vero- ja etuusjärjestelmät tukevat työllisyyttä ja kannustavat osallistumaan tai palaamaan työmarkkinoille (periaatteena työn tekeminen kannattavaksi) – työntekijöiden korkeaa verotaakkaa olisi edelleen kevennettävä (yleinen suuntaviiva 4).

Jotta kustannuskilpailukykyä voidaan parantaa palkkamalltia edistäväillä toimilla, suositellaan, että Unkari

4. kannustaa uudistamaan palkkojen määräytymisprosessia siten, että palkat vastaavat paremmin tuottavuutta. Unkarin olisi myös pyrittävä työmarkkinaosapuolten välisiin monivuotisiin palkkasopimuksiin, jotta reaali-palkkojen kehitys seuraa tuottavuuden kasvua (yleinen suuntaviiva 5).

Jotta tuottavuuden kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Unkari

5. edistää yksityissektorin aktiivisempaa osallistumista T&K-toimintaan ja innovaatioihin, lisää yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyötä, varmistaa riittävät resurssit tutkimustyön laadun parantamiselle ja tukee tietämyksen siirtoa ulkomaisten suorien sijoitusten kautta (yleinen suuntaviiva 13);

6. tehostaa koulutusjärjestelmää ja lisää sen joustavuutta, jotta koulutuksella voidaan paremmin sopeutua työmarkkinoiden ammattitaitovaatimuksiin, sekä varmistaa riittävät resurssit yleissivistävälle ja ammatilliselle koulutukselle (yleinen suuntaviiva 13);
7. varmistaa lainsäädännön ja hallituksen politiikan vakauden, jotta voidaan luoda yrittäjyyttä paremmin tukeva liiketoimintaympäristö (yleinen suuntaviiva 11).

Kilpailun tehostamiseksi verkkotoimialoilla suositellaan, että Unkari

8. jatkaa verkkotoimialojen vapauttamista, tehostaa kilpailua ja lisää verkkotoimialojen sääntelyviranomaisten riippumattomuutta (yleinen suuntaviiva 9).

20. Latvia

Heikosta ulkoisesta ympäristöstä huolimatta Latvian talous on kehittynyt vahvasti viime vuosina. Kokonaistuotannon ennustetaan pysyvän vuotuisessa potentiaalisessa kasvuvauhdissa eli 5–6 prosentissa keskipitkällä aikavälillä. Yksityinen kulutus ja kiinteän pääoman bruttomuodostus ovat kehittyneet erityisen vahvasti, ja ne ovat kasvun vetureita. Yksityisen kulutuksen nopeasta kasvusta huolimatta inflaatio on pysynyt hitaana viiden viimeksi kuluneen vuoden aikana. Inflaatiovauhdin ennustetaan kuitenkin kiihtyvän varsin nopeaksi tämän vuoden aikana, mutta vuosina 2006–2007 se saattaa taas hidastua 3 prosenttiin. Ulkomaankauppa on kasvanut nopeasti, ja koska tuonti kasvaa vientiä nopeammin, vaihtotaseen vaje nousi 9,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2003, eikä sen odoteta supistuvan keskipitkällä aikavälillä. Latvia on edistynyt merkittävästi rakenneuudistusten täytäntöönpanossa viime vuosina, mutta sillä on edessään vielä haasteita, kuten julkishallinnon tehottomuus, jotka voivat haitata maan kykyä vastaanottaa varoja EU:n rakennerahastoista. Jos näihin haasteisiin ei pystytä vastaamaan, Latvian talouden pitäminen vahvalla kasvurallalla saattaa vaarantua.

Työttömyysaste aleni hitaasti ja se vaihtelee suuresti alueittain. Työmarkkinoiden vakautta haittaavat lukuisat rakenteelliset ongelmat, kuten puutteellinen koulutusjärjestelmä, työntekijöiden ammattitaidon ja työmarkkinoiden vaatimusten välinen epäsuhta sekä vähäinen maantieteellinen liikkuvuus. Useimmat valtionyhtiöt on yksityistetty, mikä on lisännyt kilpailua Latvian hyödykemarkkinoilla, ja valtiontukien määrä alittaa EU:n keskiarvon. Jäljellä olevat harvat kilpailuongelmat keskittyvät lähinnä verkkotoimialoille. Latvia hyötyy alhaisista työvoimakustannuksista ja veroista, mutta työn alhainen tuottavuus on suuri ongelma.

Julkisen talouden alijäämän supistuminen keskeytyi vuonna 2002, jolloin alijäämä nousi 3 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun se oli 1,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2001. Vuonna 2003 saatiin ennustettua enemmän verotuloja ja valtio valvoi tiukasti menojaan. Tämän ansiosta julkisen talouden alijäämä supistui 1,8 prosenttiin suhteessa BKT:hen, ja vuonna 2004 alijäämän ennustetaan olevan 2 prosenttia. Latvian julkisen talouden rahoitusasema riippuu kuitenkin siitä, kuinka tiukasti budjettikurin säilyttämiseen sitoudutaan. Latvian finanssipolitiikalle on ominaista myötäsyklinen viritys. Toisaalta julkista velkaa on vain 15,6 prosenttia suhteessa BKT:hen.

Latvian pitäisi pyrkiä kestäväen lähentymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Latvian julkisen talouden jatkuvaa vakauttamista ja työvoiman käytön tehostamista on tuettava toimilla, jotka ylläpitävät vahvaa talouskasvua keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää erityisesti sitä, että kasvua ja työvoimapohjaa vahvistetaan ja monipuolistetaan luomalla yrittäjyydelle paremmat mahdollisuudet. Lisäksi Latvian on nostettava tuottavuutta ja valmistauduttava osaamistalouteen siirtymiseen. Latvialla on neljä keskeistä haastetta:

- Mittavan vaihtotaseen vajeen supistaminen ja tämän tukeminen asianmukaisella finanssipolitiikalla.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.
- Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen.
- Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla.

Mittavan vaihtotaseen vajeen supistaminen ja tämän tukeminen asianmukaisella finanssipolitiikalla

Tuontitavaroiden kotimainen kysyntä on Latviassa suurempi kuin latvialaisten vientituotteiden kysyntä ulkomaanmarkkinoilla, joten vaihtotaseen vaje kasvoi 9,1 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Vienti veti erittäin hyvin vuosina 2002 ja 2003 maailmantalouden taantumasta huolimatta. Tuonti kasvoi kuitenkin vielä nopeammin. Kauppataaseen ennustetaan heikentyvän edelleen tulevina vuosina, koska kehittyvällä ja rakenteitaan uudistavalla taloudella on suuret ja koko ajan kasvavat investointitarpeet. Tämä johtaa vaihtotaseen vajeen syvenemiseen. Vaikka vientihinnat nousivat tuontihintoja nopeammin vuonna 2003, kauppaehdot eivät ole kehittyneet tasaisen suotuisasti viime vuosina, mikä lisää epävarmuutta vaihtotaseeseen mahdollisesti jatkossa kohdistuvien paineiden suhteen.

Latvian julkisen talouden hitaasti edennyt vakauttaminen koki takaiskun vuonna 2002, kun tavoitteita ei saavutettu vahvasta talouskasvusta huolimatta. Julkisen talouden alijäämän arvioidaan olleen 1,8 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Tämä johtuu pääasiassa odotettua suuremmista verotuloista, jotka kasvoivat veronkannon tehostumisen ja arvioitua nopeamman talouskasvun vuoksi. Vaikka Latvian viranomaiset ovat edelleen sitoutuneet tasapainossa olevaan julkiseen talouteen keskipitkällä aikavälillä, myötäsyklinen finanssipolitiikka yhdistettynä nopeasti muuttuvaan poliittiseen tilanteeseen sekä hallituksen varsin rajallinen kyky kasvattaa verotuloja nopean talouskasvun aikana asettavat Latvian vaikeaan asemaan sen yrittäessä varautua tuleviin julkisiin menoihin. Nämä menopaineet todennäköisesti kasvattavat vaihtotaseen vajetta. Menojen nopea kasvu vuoden 2002 lopulla, luottokannan vahva kasvu (siitä huolimatta, että keskuspankki nosti ohjauskorkoa marraskuussa 2003 ja maaliskuussa 2004) ja finanssipolitiikan keventäminen entisestään aiheuttavat lisäongelmia, koska ulkoinen kysyntä on heikkoa ja kotimainen kysyntä on jo ennestään korkealla tasolla. Talouspolitiikassa keskeinen haaste on välttää myötäsyklisiä kannustimia, jotka voisivat aiheuttaa kotimaisen kysynnän ylikuumentumista ja kasvattaa vaihtotaseen alijäämää.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle

Työn tuottavuus on Latviassa alhaisempi kuin missään muussa EU-maassa (alle 40 prosenttia EU-15:n keskiarvosta). Työn tuottavuus nousi suhteessa EU:n keskiarvoon vuosina 1995–2003, mutta viime vuosina nousuvauhti on hidastunut. Monet tekijät hidastavat tuottavuuden kasvua Latviassa. Uudistusten käynnistämisestä huolimatta koulutusjärjestelmä kärsii edelleen tehokkuuteen, opetuksen sisältöön ja ulkoisiin kumppaneihin liittyvistä ongelmista. Korkeakoulujen ja elinkeinoelämän väliset yhteydet ovat toistaiseksi liian vähäisiä. T&K-toiminta (erityisesti yritysten osuus) ja innovaatiot näyttävät olevan alhaisella tasolla verokannustimista ja muista välillisistä toimista huolimatta, koska julkista rahoitusta ei ole

saatavilla riittävästi eikä latvialaisten yritysten enemmistöllä ole tarpeeksi kriittistä massaa tutkimustoiminnan harjoittamiseen. Tuottavuuden kasvua hidastaa myös yrittäjyyden vähäisyys, joka johtuu siitä, että paikallistason sääntely on raskasta, rahoitusta on vaikea saada ja yrittäjäkulttuuri on vasta kehittymässä. Vaikka yritykset investoivat paljon, tuottavuuden kasvua jarruttaa pääomaintensiteetin hidas kasvu ja edelleen varsin heikko fyysinen infrastruktuuri. Edellä mainittu selittää myös osaltaan sen, miksi Latvia on edelleen erikoistunut varsin matalan teknologian aloille ja transit-toimintaan, jotka tuottavat vähän arvonlisää.

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen

Latvian työmarkkinoilla on useita rakenteellisia ongelmia, joista vaikeimmat ovat työttömyyden suuret alueelliset erot sekä pitkäaikais- ja nuorisotyöttömien suuri osuus. Vuonna 2002 työvoimaosuus oli 68,8 prosenttia ja työllisyysaste 60,5 prosenttia. Työttömyysaste, joka oli 12,1 prosenttia vuoden 2002 lopussa, on laskenut vuoden 2003 aikana.

Lukuisat rakenteelliset ongelmat haittaavat työmarkkinoiden vakaata toimintaa. Työvoiman vajaakäyttö johtuu alikehittyneestä yrittäjäkulttuurista. Latviassa perustetaan uusia yrityksiä vähemmän kuin missään muualla EU:ssa, minkä vuoksi on ehdottomasti edistettävä yrittäjyyttä ja pk-yritysten toiminnan kehittämistä. Näin voidaan kasvattaa työvoimapohjaa. Työn verokiila on Latviassa suuri, ja se vähentää ihmisten haluja työskennellä virallisessa taloudessa. Koska palkkataso on alhainen, vähäisetkin sosiaalietuudet tekevät työnteon tai työmarkkinoille palaamisen taloudellisesti kannattamattomaksi, mikä lisää ihmisten syrjäytymistä työmarkkinoilta. Korkeaan työttömyysasteeseen vaikuttaa osaltaan työntekijöiden puutteellisesta ammattitaidosta johtuva työn tarjonnan ja kysynnän epäsuhta. Myöskään koulutusjärjestelmä ei pysty tarjoamaan riittävän joustavaa ja nykyaikaista koulutusta. Latvian viranomaiset tekivät vastikään ehdotuksen koulutusjärjestelmän kattavasta uudistamisesta, jotta se vastaisi paremmin markkinatalouden vaatimuksia. Uudistuksen toteuttamisesta tulee kuitenkin pitkä ja kallis prosessi. Alueelliset työllisyys- ja työttömyyserot johtuvat myös vähäisestä alueellisesta liikkuvuudesta, jota voitaisiin lisätä kehittämällä liikenneinfrastruktuuria.

Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla

EU:n lainsäädännön edellyttämä verkkotoimialojen vapauttaminen on vasta alkanut. Puhelinliikenne vapautettiin kokonaan vuonna 2003 ja muiden verkkotoimialojen vapauttaminen etenee asteittain. Kaikkia verkkotoimialoja hallitsevat edelleen vanhat yhtiöt (joista osaa ollaan vähitellen yksityistämässä), jotka eivät kohtaa juurikaan todellista kilpailua ja jotka hyötyvät todellisten vaihtoehtoisten toimittajien puuttumisesta markkinoilta. Vähäinen kilpailu johtuu useista syistä. Esimerkiksi teleliikenteessä tekniset ja käytännön esteet haittaavat kilpailun kehittymistä, koska tilaajayhteyksien eriyttämisessä, operaattorin valinnassa ja numeron siirrettävyydessä ollaan jäljessä. Joissakin tapauksissa, esimerkiksi energia-alalla, ei ole vielä tehokkaan kilpailun edellyttämää kattavaa lainsäädännöllistä kehystä. Myös puutteellinen yhteenliittäminen

estää kilpailun lisääntymistä. Latviassa on alikehittyneet rautatieyhteydet Baltian maihin ja muuhun Eurooppaan. Kaasualalla Latvian markkinoita hallitsevat tuotantoketjun alkupäässä harvat tuontiyhtiöt, ja maa on käytännössä riippuvainen Venäjän kaasuntoimituksista. Myöskään sähköverkkojen rajatylittävä yhteenliittäminen Baltian maihin ja muihin jäsenvaltioihin ei kenties ilmeisesti ole sillä tasolla, että verkot pystyisivät vastaamaan pitkän aikavälin kysyntään.

Maakohtaisia suosituksia Latvialle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Jotta suurta vaihtotaseen vajetta voidaan supistaa asianmukaisen finanssipolitiikan tukemana, suositellaan, että Latvia

1. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla monivuotisissa puitteissa niiden päätösten mukaisesti, joita neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleiset suuntaviivat 1 ja 2).

Jotta tuottavuuden kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Latvia

2. parantaa koulutuksen tehoa, laatua ja saatavuutta sekä sen kykyä vastata työmarkkinoiden tarpeisiin (yleiset suuntaviivat 13 ja 14);
3. kannustaa T&K- ja innovaatio toimintaa erityisesti yritys sektorilla (yleiset suuntaviivat 13 ja 14);
4. tukee yrittäjä kulttuurin kehittymistä (yleinen suuntaviiva 11).

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi suositellaan, että Latvia

5. tarkistaa vero- ja etuusjärjestelmien sisältöä, jotta työnteosta tulee kannattavampaa, ja tehostaa erityisesti sosiaaliturvaan kohdistettävien varojen käyttöä (yleinen suuntaviiva 4);
6. lisää työn tarjontaa pyrkimällä sopeuttamaan työntekijöiden ammattitaito paremmin työmarkkinoiden vaatimuksiin ja helpottamalla työvoiman liikkuvuutta erityisesti liikenneinfrastruktuuria kehittämällä (yleiset suuntaviivat 7 ja 13).

Verkkotoimialojen kilpailun tehostamiseksi suositellaan, että Latvia

7. toteuttaa lainsäädännöllisiä toimia kilpailun tehostamiseksi verkkotoimialoilla ja sääntelyviranomaisten aseman vahvistamiseksi (yleinen suuntaviiva 9);
8. lisää fyysisiä liittymäkohtia muihin eurooppalaisiin verkkoihin (yleinen suuntaviiva 9).

21. Liettua

Heikosta ulkoisesta ympäristöstä huolimatta Liettuan talous kehittyi erittäin vahvasti kahden viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kokonaistuotannon kasvu kiihtyi nopeasti 8,9 prosenttiin vuonna 2003, mikä johtui pääasiassa voimakkaasta investointitoiminnasta ja yksityisestä kulutuksesta. Myös vienti kasvoi nopeasti. Liettuan valuutan, litin, huomattava nimellinen vahvistuminen sekä palkkainflaatiota hillinnyt tuottavuuden nopea kasvu johtivat hintojen laskuun. Yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin (YKHI) mukaisesti mitattu hintojen lasku oli 1,1 prosenttia vuonna 2003. Voimakas talouskasvu vaikutti positiivisesti työmarkkinoihin, mutta korkea työttömyys on edelleen keskeinen ongelma Liettuan taloudessa.

Vuonna 2000 alkanut julkisen talouden alijäämän supistuminen keskeytyi vuonna 2003, kun alijäämä kasvoi hieman, 1,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Vuonna 2002 alijäämä oli 1,4 prosenttia suhteessa BKT:hen. Vuoden 2004 hyväksytyn talousarvion mukaan sekä juoksevat menot että pääomamenot kasvavat osittain EU-jäsenyyden aiheuttamien kustannusten vuoksi. Tämän ennustetaan kasvattavan alijäämää entisestään. Julkisen talouden vakauttamisen odotetaan alkavan uudelleen vuonna 2005. Edellisten vuosien vähäiset julkisen talouden alijäämät ovat auttaneet pitämään vaihtotaseen vajeen kestävällä tasolla, ja se on rahoitettu pääosin ulkomaisilla suorilla sijoituksilla. Valuuttakatejärjestelmä on osoittautunut menestyksekkääksi rahapolitiikan vakauskuriksi, joka edistää talouden vakautta ja pitää korot historiallisen alhaisella tasolla. Talouden lisääntynyt vakaus on laskenut korkoja viime vuosina, mikä on lisännyt selvästi kotimaista luotonottoa ja johtanut investointien ja kulutuksen nopeaan kasvuun.

Liettuan olisi pyrittävä saavuttamaan kestävä lähtymisen korkea taso. Työmarkkinoilla on edelleen ongelmia. Korkean työttömyysasteen alentaminen ja julkisen talouden jatkuva vakauttamisen ovat keskeisessä asemassa, kun talouden vakautta pyritään lisäämään keskipitkällä aikavälillä. Liettuan on ehdottomasti säilytettävä kilpailukykyensä, jotta sen talous pystyy lähentymään nopeasti ja kestävällä tavalla EU:n muita jäsenvaltioita. Rakenteellisia muutoksia on jatkettava, jotta voidaan säilyttää tuottavuuden kasvutrendi, joka on edellytys Liettuan ja EU:n keskimääräisen huomattavan tuottavuuseron kiinnikuromiselle. Sopeuttamalla koulutusjärjestelmä vastaamaan työmarkkinoiden tarpeita sekä kehittämällä T&K- ja innovaatiotoimintaa voidaan helpottaa erittäin tärkeässä asemassa olevaa siirtymistä kohti osaamistaloutta. Liettualla on neljä keskeistä haastetta:

- Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen.
- Julkisen talouden alijäämän pitäminen alhaisena.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.
- Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla.

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen

Työmarkkinatilanne on parantunut selvästi kahden viime vuoden aikana, mutta työttömyysaste on edelleen korkea (12,7 prosenttia vuonna 2003), ja työmarkkinoilla on suuria rakenteellisia heikkouksia. Alueelliset erot ovat suuria, ja monilla alueilla työttömyysaste on noin 20 prosenttia. Nuorisotyöttömyys on korkea (23 prosenttia vuonna 2002), ja pitkäaikaistyöttömiä on noin 7 prosenttia. Lähes 17 prosenttia työllisistä on alhaisen tuottavuuden maatalousaloilla, joilla työpaikat todennäköisesti vähenevät, mikä kasvattaa työttömyyttä tulevina vuosina.

Työmarkkinoiden keskeiset rakenteelliset ongelmat liittyvät työvoiman vähäiseen liikkuvuuteen maantieteellisesti ja ammattiryhmien välillä, ammattitaidon kysynnän ja tarjonnan epäsuhtaan ja koulutuksen puutteisiin. Vaikka korkea-asteen opiskelijoita on paljon, työmarkkinoiden nykyiset ammattitaitovaatimukset eivät useinkaan vastaa liettualaisten työntekijöiden osaamista. Tietotekniikassa, liikkeenjohdossa ja useilla teknisillä aloilla on syntymässä työvoimapula. Oppilaitosten ja liike-elämän välisiä yhteyksiä lisäämällä voitaisiin paremmin sopeuttaa ammatillinen ja korkea-asteen koulutus työmarkkinoiden nykyisiin tarpeisiin. Panostus elinikäiseen oppimiseen, joka on keskeisessä asemassa kehitettäessä työvoiman kykyä sopeutua tulevaisuuden vaatimuksiin, on Liettuassa vähäistä verrattuna muihin liittymässä oleviin valtioihin. Lisätoimet, joilla parannetaan ammattikoulutuksen laatua ja saatavuutta, hyödyttäisivät etenkin huonoimmassa asemassa olevia alueita. Alhaisen koulutustason omaavista henkilöistä suuri osa on työttöminä, joten heidän kouluttamiseensa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Koulutusinfrastruktuurin kehittäminen erityisesti köyhemmillä alueilla edistäisi parempien olosuhteiden luomista investoinneille ja lisäksi työvoiman mahdollisuuksia ja halukkuutta muuttaa toiselle paikkakunnalle. Liiketoimintaympäristöä kehittämällä voitaisiin luoda työpaikkoja ja korvata teollisuuden ja maatalouden rakenneuudistuksen aiheuttamia irtisanomisia. Työttömyysjärjestelmää on rationalisoitava, koska työttömyyskorvaukset eivät perustu aiempaan palkkatasoon, vakuutusten kattavuutta ei ole määritelty selvästi lainsäädännössä eivätkä sosiaaliturvamaksujen ja työttömyysvakuutusjärjestelmistä saatavien etuuksien väliset yhteydet ole selviä.

Julkisen talouden alijäämän pitäminen alhaisena

Liettuan viranomaiset ovat noudattaneet julkisen talouden vakauttamissuunnitelmia. Julkisen talouden alijäämä supistui 1,4 prosenttiin vuonna 2002, kun se oli 5,7 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 1999. Alijäämän supistuminen kuitenkin keskeytyi ja se kasvoi hieman, 1,7 prosenttiin vuonna 2003. Koska tuloja saatiin vuoden 2003 alkupuoliskolla suunniteltua enemmän, hallitus päätti heinäkuussa 2003 lisätalousarviosta, johon sisältyi ylimääräisiä menoja. Muutosten seurauksena juoksevat menot kasvoivat huomattavasti, mikä esti alijäämän supistamisen vuonna 2003. Lisämenot suunnattiin pääasiassa

ruplasäästöistä aiheutuneiden menetysten korvaamiseen⁸ (noin 0,4 prosenttia suhteessa BKT:hen) ja maataloustukiin (0,2 prosenttia suhteessa BKT:hen). Vuoden 2004 talousarvion mukaan alijäämä jatkaa kasvuaan. Tämä johtuu pääasiassa julkisten investointien nopeasta kasvusta, sosiaaliturvajärjestelmän ja julkisen sektorin palkkojen aiheuttamista ennakoitua suuremmista menoista sekä eläkeuudistuksen siirtymäkauteen liittyvistä huomattavista kustannuksista. Suuret investointitarpeet sekä merkittävät julkisen talouden velvoitteet ja ehdolliset velat voivat vaarantaa julkisen talouden vakauttamisen keskipitkällä aikavälillä.

Verojärjestelmää on pyritty kehittämään, mutta veronkantoa on vielä tehostettava huomattavasti. Valtion tulot suhteessa BKT:hen alentuivat 38,1 prosentista vuonna 1998 33,8 prosenttiin vuonna 2002, mutta menot ovat pysyneet suunnilleen samalla tasolla. Julkisen talouden suunnitelmiin sisältyy usein lisämenoja vuoden jälkipuoliskolla, mikä estää julkisen talouden nopeamman vakauttamisen. Myötäsykliseen finanssipolitiikkaan saattaa liittyä riskejä menopaineiden kasvaessa. Vaikka julkisen talouden vähäinen alijäämä on lieventänyt vaihtotaseeseen kohdistuvia paineita viime vuosina, finanssipolitiikalla pitäisi kenties pyrkiä lieventämään yksityissektorin säästämisen ja investointien tasapainon potentiaalista heikentymistä, jota nykyinen voimakas luottojen kasvu saattaa edistää.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle

Tuottavuus on kasvanut Liettuassa voimakkaasti vuoden 1999 Venäjän kriisin jälkeen, mutta se on edelleen vain 42 prosenttia EU-15:n keskiarvosta. Tuottavuuden viimeaikainen nopea kasvu näyttää olleen osin seurausta kertaluonteisista vaikutuksista, jotka johtuvat olemassa olevien resurssien käyttöasteen noususta. Liettuan BKT henkeä kohti oli 39 prosenttia EU-15:n keskiarvosta vuonna 2002, joten tarvitaan nopeaa ja kestävä kasvua, jotta eroa EU:hun voidaan kuroa kiinni. Ongelmia aiheuttavat koulutusjärjestelmän puutteet sekä T&K-toiminnan ja innovaatioiden vähäisyys.

Vaikka koulutukseen suunnataan paljon julkisia menoja ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita henkilöitä on paljon, koulutusjärjestelmän tuottamien tietojen ja liike-elämän vaatimusten välistä epäsuhdetta pidetään tärkeimpänä haasteena. Hallitus valmistelee vuoteen 2012 ulottuvaa ohjelmaa, jolla koulutusstrategia on tarkoitus panna täytäntöön, mutta lisätoimet saattavat olla tarpeen sopeutettaessa koulutusjärjestelmää talouden rakenteiden muuttuviin tarpeisiin. Suuri osa taloudesta perustuu nykyisin matalaan teknologiaan. Rakennemuutos edellyttää T&K-toiminnan ja innovaatioiden lisäämistä, koska ne ovat uusien jäsenvaltioiden alhaisimpia. Ulkomaisten suorien sijoitusten pitäminen korkealla tasolla voisi edistää talouden rakennemuutosta tietämyksen siirron kautta ja nopeuttaa talouden siirtymistä suuremman arvonlisän

⁸ Hallitus sitoutui korvaamaan kansalaisille ruplamääräisistä talletuksista aiheutuneet menetykset siirtymäkauden ensimmäisinä vuosina ja palauttamaan omistusoikeudet neuvostovallan aikana takavarikoituun kiinteistöomaisuuteen tai maksamaan rahallisia korvauksia. Maksamatta olevien korvausten arvo oli vuoden 2003 lopussa noin 6,7 prosenttia suhteessa BKT:hen.

toimintoihin ja korkeampaan tuottavuuteen. Tuottavuuden nopeaa kasvua voitaisiin myös ylläpitää kehittämällä fyysistä infrastruktuuria. Hyvin alhaisella tasolla olleet tietotekniikkamenot ovat kasvaneet hieman. Tietotekniikan hidas leviäminen saattaa haitata tuottavuuden kasvua.

Kilpailun tehostaminen verkkotoimialoilla

Sääntelyä on purettu useimmilla verkkotoimialoilla, mutta siitä huolimatta kilpailu on edelleen vähäistä lukuun ottamatta matkaviestintää ja tieliikennettä. Kiinteiden linjojen markkinat vapautettiin kokonaan tammikuussa 2003, mutta entinen monopoliyhtiö on edelleen ainoa markkinatoimija. Puhelinpalvelumarkkinoiden sääntelyviranomaisella ei näytä olevan toistaiseksi riittävästi resursseja kilpailun tehokkaaseen edistämiseen. Rautatiemarkkinoiden vapauttamista koskevaa EU-lainsäädäntöä ei ole pantu vielä kokonaan täytäntöön, ja infrastruktuuri on alikehittynyttä etenkin Puolaan suuntautuvien yhteyksien osalta.

Energiamarkkinoiden avautuminen on tuottanut kuluttajille harvoja konkreettisia etuja. Keskittymisaste on edelleen korkea sekä tuotannossa että jakelussa. Suurasiakkaiden, joiden osuus sähkönkulutuksesta on neljännes, osalta sähkömarkkinat avattiin tammikuussa 2002. Sääntelyä aiotaan purkaa asteittain, ja sähköjakelijoiden yksityistäminen on parhaillaan käynnissä. Noin 80 prosenttia sähköstä kuitenkin tuotetaan ydinvoimalassa, ja vähäinen yhteenliittämiskapasiteetti muiden uusien jäsenvaltioiden kanssa estää integroitumisen EU:n sähkömarkkinoille. Myös kaasumarkkinat on vapautettu suurasiakkaiden osalta, joiden osuus kulutuksesta on 80 prosenttia. Markkinoilla on kuitenkin vain muutama riippumaton toimija, ja yhteydet Länsi-Euroopan kaasuverkkoon puuttuvat.

Maakohtaisia suosituksia Liettualle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi suositellaan, että Liettua

1. lisää alueellista liikkuvuutta ja parantaa työntekijöiden ammattitaidon ja työmarkkinoiden vaatimusten vastaavuutta; samalla on varmistettava koulutuksen, uudelleen koulutuksen ja muiden aktiivisten työmarkkinapoliittisten toimien tehokkuus (yleiset suuntaviivat 4, 7 ja 8):
2. parantaa vero- ja etuusjärjestelmien yhteistä kannustinvaikutusta (yleinen suuntaviiva 4).

Jotta julkisen talouden alijäämä saadaan pidettyä alhaisella tasolla, suositellaan, että Liettua

3. tavoittelee alhaista julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla monivuotisissa puitteissa niiden päätösten mukaisesti, joita neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleinen suuntaviiva 1);
4. välttää myötäsyklistä finanssipolitiikkaa, joka haittaisi julkisen talouden alijäämän jatkuvaa supistamista, ja erityisesti talousarvioon tehtäviä ylimääräisiin tuloihin perustuvia muutoksia, jotka merkitsevät menojen kasvattamista (yleinen suuntaviiva 2).

Jotta tuottavuuden kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Liettua

5. parantaa koulutusjärjestelmänsä tehokkuutta, laatua ja kykyä reagoida työmarkkinoiden vaatimuksiin (yleinen suuntaviiva 13);
6. edistää T&K-toimintaa ja innovaatioita, vahvistaa tutkimuslaitosten ja liike-elämän välisiä yhteyksiä ja tukee tietämyksen siirtoa ulkomaisten suorien sijoitusten ja tietotekniikan laajemman levittämisen kautta (yleinen suuntaviiva 13).

Verkkotoimialojen kilpailun tehostamiseksi suositellaan, että Liettua

7. jatkaa markkinoiden vapauttamista ja valvoo tehokkaan kilpailun toteutumista energia-, teleliikenne- ja rautatiemarkkinoilla (yleinen suuntaviiva 9);
8. luo ja kehittää yhteenliittämiskapasiteettia naapureinaan olevien EU:n jäsenvaltioiden kanssa (yleinen suuntaviiva 9).

22. Malta

Ulkoisilla taloudellisilla ja geopoliittisilla häiriöillä on suuri vaikutus Maltan koko ajan avoimemmaksi muuttuvaan talouteen, koska se on kooltaan pieni ja on suuresti riippuvainen matkailutuloista. Koska maailmantalous on ollut vaikeassa tilanteessa viimeisten kahden vuoden ajan ja julkista sektoria on uudistettu, vaatimatonta talouskasvua on vauhdittanut pääasiassa voimakas julkinen kulutus. Kokonaistuotannon kasvu on jäänyt selvästi jälkeen potentiaalisesta kasvuvauhdista.

Hitaasta talouskasvusta huolimatta työttömyys ei noussut merkittävästi vuoden 2003 tammikuusta lokakuuhun ulottuvalla ajanjaksolla (työttömyysaste oli 5,7 prosenttia lokakuussa 2003). Työttömyyden arvioidaan nousseen marraskuusta alkaen, mikä johtuu telakkateollisuuden, teollisuustuotannon ja matkailualan rakenneuudistuksista. Maltan valmistautuessa liittymään EU:hun toukokuussa 2004 se ei ole onnistunut toteuttamaan keskeisiä talousuudistuksia samalla kun se on saattanut yhteisön säännöstöä osaksi kansallista lainsäädäntöä. Julkisen sektorin rakenneuudistusta, valtiontukien ja avustusten supistamista sekä eläke- ja terveydenhuoltojärjestelmän uudistamista on lykätty. Tämä vaikuttaa negatiivisesti talouskasvuun, työllisyyden parantamiseen ja julkiseen talouteen. Ongelmia aiheuttaa myös työllisyysaste, joka on alhainen erityisesti naisten osalta. Koska julkista taloutta ei ole juuri pyritty vakauttamaan, kokonaistuotannon ennustettua hitaampi kasvu vuonna 2003 ja julkisten menojen paisuminen ovat kasvattaneet julkisen talouden alijäämää, mikä aiheuttaa paineita vaihtotaseeseen. Maltaan pitäisi pyrkiä kestävä lähtymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää, että eläke- ja terveydenhuoltojärjestelmän ja julkisen sektorin uudistukset saadaan taas vauhtiin. Jonkin verran edistymistä on tapahtunut, mutta kilpailu on joillakin aloilla edelleen vähäistä ja yksityistämistoimia on jatkettava. Maltalla on neljä keskeistä haastetta:

- Julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyden varmistaminen.
- Työllisyysasteen nostaminen yleisesti ja erityisesti naisten osalta.
- Kilpailun tehostaminen ottaen huomioon pienen kotimaantalouden erityispiirteet.

Julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyden varmistaminen

Julkisen talouden suuren alijäämän (9,7 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003) supistamiseksi hallitus aikoo toteuttaa lukuisia toimenpiteitä ja tehostaa veronkantoa tulojen kasvattamiseksi. On mielenkiintoista, että muut kuin verotulot kasvavat ennusteiden mukaan verotuloja nopeammin. Tämä johtuu pääasiassa ulkomaisesta rekisteröintijärjestelmästä saaduista tuloista sekä Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston kokouksessa päätetyn paketin mukaisista EU:n talousarviokompensatioista. Välittömistä veroista

saatavien tulojen ennustetaan hieman vähenevän, koska nykyinen kolmiportainen veroasteikko korvataan viisiportaisella asteikolla ja verotettavan tulon alarajaa nostetaan.

Menopuolella kohdistetaan runsaasti varoja julkisen sektorin palkkoihin sekä eläkkeisiin ja terveydenhuoltoon, mikä voi vaarantaa julkisen talouden kestävyuden. Juoksevien menojen puolella olisi valvottava paremmin sosiaalietuuksiin ja muihin avustusohjelmiin kohdennettavia varoja sekä vähennettävä tukien määrää. Koska nykyistä infrastruktuuria on ajanmukaistettava ja uutta rakennettava, pääomamenot saattavat pitää kokonaismenot korkealla tasolla (noin 50 prosentissa suhteessa BKT:hen), mutta niiden ennustetaan alenevan 46,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2006.

Väestön ikääntyminen aiheuttaa merkittävän riskin julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyydelle erityisesti siksi, että julkinen velka on varsin suuri. Vanhushuoltosuhteen ennustettu nopea kasvu 18 prosentista 38,6 prosenttiin vuosina 2000–2050 rasittaa merkittävästi julkista taloutta. Ensimmäisen pilarin eläkejärjestelmän uudistus on suunnitteilla, mutta on epäselvää milloin se aiotaan toteuttaa.

Myös voimassa olevien valtiontakausten suuri määrä (22 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2002) uhkaa julkisen talouden tasapainoa. Valtio aikoo rajoittaa takausten myöntämistä tulevaisuudessa (niiden määrä on tarkoitus supistaa 15 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2006). Tämä aiotaan toteuttaa valvomalla tarkemmin takausten myöntämistä koskevia talousarviosääntöjä. Näin voitaisiin edistää suunniteltua ehdollisten velkojen vähentämistä keskipitkällä aikavälillä ja pienentää nykyisiä riskejä, jotka liittyvät sovituihin letter of comfort -vastuositoumuksiin tai luottojärjestelyihin. Julkista velkaa oli kaiken kaikkiaan 72 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003.

Työllisyysasteen nostaminen yleisesti ja erityisesti naisten osalta

Maltan työmarkkinat näyttävät olevan riittävän joustavat pystyäkseen sopeutumaan talouden häiriöihin, ilman että työttömyys nousee pitkäksi aikaa korkealle tasolle. Syyskuussa 2003 mitattu 53,7 prosentin työllisyysaste oli kuitenkin alhainen EU:n keskiarvoon verrattuna. Varsin alhainen työllisyysaste johtuu naisten alhaisesta työllisyydestä (33,1 prosenttia), kun taas miesten vastaava luku (74,2 prosenttia) ylittää EU:n keskiarvon. Kokonaistyöllisyyden ja naisten työllisyyden nostaminen on keskeisessä asemassa pyrittäessä kasvattamaan sosiaaliturvamaksuista saatavia tuloja väestön ikääntyessä. Viime aikoina on toteutettu toimia, joilla kannustetaan naisia osallistumaan työmarkkinoille.

Hallitus on todennut, että naisten osallistumista työmarkkinoille on lisättävä syntyvyyden laskiessa ja väestön ikääntyessä. Tämän vuoksi työllisyydestä ja työmarkkinasuhteista annettuun lakiin, joka tuli voimaan joulukuussa 2002, on sisällytetty naisten työvoimaosuuden nostamisen tähtäviä aloitteita. Lakia täydennettiin kahdeksalla oikeudellisella ilmoituksella, joista yksi koskee oikeudesta vanhempainlomaan annettua säädöstä. Muita tämän alan aloitteita ovat lastenhoitojärjestelmä, tasa-arvoa koskeva

toimintasuunnitelma ja sukupuolten tasa-arvo julkisella sektorilla. Yksityistämisen loppuunsaattaminen ja julkisen sektorin rationalisointi voivat edistää resurssien tehokkaampaa käyttöä, mikä hyödyttää yksityissektoria sekä parantaa talouden tehokkuutta ja työllisyyttä.

Korkea palkkaverotus vääristää sekä työn kysyntää että tarjontaa, ja toiminta siirtyy harmaan talouden puolelle. Vähimmäispalkoissa ja työttömyyskorvauksissa ei ole varsinkaan suurperheiden osalta juuri eroa, mikä vähentää työnteon kannattavuutta. Varhaiseläkejärjestelyjen käyttöä julkisyhteisöjen rakenneuudistuksissa olisi rajoitettava. Resurssit olisi sen sijaan suunnattava uudelleenkoulutukseen. Työllisyydestä ja työmarkkinasuhteista annetussa laissa säädetään myös osa-aikatyöntekijöistä ja määräaikaisista työsopimuksista työmarkkinoiden joustavuuden lisäämiseksi. Ammattikoulutusta on tehostettu vuodesta 2001, jolloin Malta College for Arts, Science and Technology perustettiin, mutta lisätoimilla olisi kehitettävä keskiasteen koulutusta ja vähennettävä koulunsa kesken jättäneiden lukumäärää. Koneenrakennuksen, maatalouselinkeinojen ja peruspalvelujen alalla perustettiin kolme uutta instituuttia vuonna 2003. On merkillepantavaa, että ylemmällä perusasteella on erittäin paljon oppilaita, mutta osallistuminen keskiasteen ja korkea-asteen koulutukseen on hyvin vähäistä.

Kilpailun tehostaminen ottaen huomioon pienen kotimaantalouden erityispiirteet

Malta on toteuttanut lukuisia kilpailun lisäämiseen tähtääviä uudistuksia. Verkkotoimialoista teleliikenne on vapautettu kokonaan ja postipalvelujen vapauttaminen on aloitettu. Lentoliikenteessä maahuolintapalvelujen monopoli on purettu kansainvälisen tarjouskilpailun jälkeen. Meriliikenteessä yhteisön säännösten täytäntöönpano on saatettava loppuun. Kilpailu on vähäistä Maltan talouden joillakin sektoreilla, kuten vehnäjauhatusessa, rehuviljan tuotannossa ja laivanrakennuksessa, jonka valtiontukia on supistettava rakenneuudistuksen yhteydessä.

Maakohtaisia suosituksia Maltalle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Jotta voidaan varmistaa julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys, suositellaan, että Malta

1. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla osana monivuotista kehystä, joka vastaa neuvoston tekemiä julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyviä päätöksiä (yleinen suuntaviiva 1).

Yleisen ja erityisesti naisten työllisyysasteen nostamiseksi suositellaan, että Malta

2. järkeistää vero- ja etuusjärjestelmien vuorovaikutuksen työnteon kannustimien lisäämiseksi ja keventää työn verotusta, jotta kilpailukyky paranee (yleinen suuntaviiva 4);
3. parantaa keskiasteen ja ammatillisen koulutuksen laatua (yleinen suuntaviiva 8);
4. tehostaa työvoiman uudelleenkoulutusta, jotta ihmiset voivat sopeutua paremmin työpaikkojen vähenemiseen, ja helpottaa keski-ikäisten naisten paluuta työmarkkinoille (yleinen suuntaviiva 8).

Jotta kilpailua voidaan lisätä ottaen huomioon pienen kotimaantalouden erityispiirteet, suositellaan, että Malta

5. toteuttaa toimia, jotka lisäävät kilpailua esimerkiksi verkkotoimialoilla, elintarviketeollisuudessa ja laivanrakennuksessa (yleinen suuntaviiva 9).

23. Puola

Lähes koko 1990-luvun jatkuneen vahvan kasvun jälkeen Puolan talous joutui jyrkkään taantumaan vuosina 2001–2002. Talouden elpyminen on nopeutunut asteittain vuoden 2002 lopusta, ja vuonna 2003 kokonaistuotannon kasvu kiihtyi 3,7 prosenttiin. Vuonna 2004 talouskasvu saavuttaa todennäköisesti potentiaalisen vauhdin, jonka arvioidaan olevan noin 4,5 prosenttia.

Viime vuosien erittäin positiivisesta kehityksestä huolimatta Puolan taloudessa on edelleen vakavia rakenteellisia ongelmia, jotka voivat vaarantaa talouden pysymisen vahvalla kasvu-uralla. Työttömyysaste on noussut nopeasti vuodesta 1999 ja on nyt noin 20 prosenttia eli korkein kaikista uusista jäsenvaltioista. Samaan aikaan työllisyysaste on laskenut huomattavasti, ja lähes puolet työikäisestä väestöstä on vailla työtä. Työmarkkinoiden vakaata toimintaa haittaavat lukuisat rakenteelliset ongelmat, kuten palkkojen heikko reagointi työmarkkinaolojen muutoksiin, vero- ja etuusjärjestelmien työhaluja vähentävät vaikutukset, työntekijöiden ammattitaidon ja työmarkkinoiden vaatimusten välinen epäsuhta sekä vähäinen maantieteellinen liikkuvuus.

Puolan julkisen talouden rahoitusasema on heikentynyt merkittävästi vuodesta 2000, mikä johtuu sekä suhdannetekijöistä että finanssipolitiikan keventämisestä. Julkisen talouden alijäämä kasvoi 3,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2002, kun se oli 1,8 prosenttia vuonna 2000. Viranomaiset eivät ole viime aikoihin asti olleet kovin halukkaita ratkaisemaan julkisen talouden ongelmia, joihin kuuluu muun muassa julkisen velan nopea kasvu suhteessa BKT:hen. Hallituksen vuoden 2004 alussa hyväksymään julkisen talouden uudistus suunnitelmaan sisältyy merkittäviä menoleikkauksia, mutta tarvittavat julkisen talouden sopeuttamistoimet on lykätty vuoteen 2005.

Puolan pitäisi pyrkiä kestäväen lähentymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Vakauteen tähtäävää talouspolitiikkaa on täydennettävä rakenneuudistuksilla, joilla pyritään nopeuttamaan Puolan talouskasvua. Työvoiman vajaakäytön lisäksi varsin alhainen tuottavuus heikentää Puolan talouden kykyä kiihdyttää sekä toteutunutta että potentiaalista tuotannon kasvua. Ongelmien ratkaisemiseksi on toteutettava jatkuvasti toimia, joilla tehostetaan koulutusjärjestelmiä ja luodaan suotuisat olosuhteet T&K-toiminnalle ja teknologiansiirrolle. Taloudessa ja erityisesti maataloussektorilla tarvitaan lisä uudistuksia. Myös liiketoimintaympäristössä on kehittämisen varaa. Puolalla on edessään seuraavat haasteet:

- Työmarkkinoiden syvään juurtuneiden rakenteellisten ongelmien pikainen ratkaisu.
- Julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyuden varmistaminen.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.
- Talouden rakenneuudistuksen ja yksityistämisen nopeuttaminen.
- Liiketoimintaympäristön parantaminen.

Työmarkkinoiden syvään juurtuneiden rakenteellisten ongelmien pikainen ratkaisu

Puolan työttömyysaste on uusien jäsenvaltioiden korkein (19,8 prosenttia vuonna 2002) ja työllisyysaste alhaisin (51,5 prosenttia). Ikääntyneiden henkilöiden ja nuorten työllisyysaste on poikkeuksellisen alhainen. Tämän lisäksi Puolan työmarkkinoilla on seuraavat ominaispiirteet: korkea nuorisotyöttömyys, suuri pitkäaikaistyöttömien osuus, suuret alueelliset erot ja korkea työttömyys maaseudulla.

Lukuisat rakenteelliset ongelmat haittaavat työmarkkinoiden vakautta. Työttömyyden keskittyminen tietyille alueille ja tiettyihin väestöryhmiin johtuu osittain palkkojen huonosta sopeuttamisesta alueellisten tuottavuuserojen ja yksilöiden ammattitaidon mukaan. Palkkojen määräytymisprosessi ei toimi joustavasti, ja se on osoittautunut erityisen tehottomaksi pyrittäessä pitämään palkkakehitys maltillisena valtionyhtiöissä ja julkisella sektorilla. Lisäksi lakisääteinen minimipalkka on korkea suhteessa monien maantieteellisten alueiden keskipalkkatasoon verrattuna, mikä ylläpitää nuorten ja vähän koulutettujen henkilöiden korkeaa työttömyyttä.

Työn verokiila on Puolassa suuri ja se vähentää ihmisten halua työskennellä virallisessa taloudessa. Vero- ja etuusjärjestelmien yhteisvaikutukset tekevät työnteon tai työmarkkinoille palaamisen taloudellisesti kannattamattomaksi, mikä lisää ihmisten syrjäytymistä työelämästä. Työkyvyttömyyseläkkeen ehtojen tiukentaminen ja varhaiseläkkeisiin liittyvien etuuksien asteittainen poistaminen voisivat ensi vaiheessa lisätä työnteon kiinnostavuutta.

Korkeaan työttömyysasteeseen vaikuttaa osaltaan työn tarjonnan ja kysynnän epäsuhta, joka johtuu siitä, että työntekijöiden ammattitaito ei vastaa työmarkkinoiden vaatimuksia. Lisäksi aikuisväestön koulutustaso on suhteellisen alhainen. Puolan viranomaiset ovat vastikään aloittaneet koulutusjärjestelmän kattavan uudistamisen tavoitteena saada se vastaamaan paremmin markkinatalouden vaatimuksia. Alueelliset työllisyys- ja työttömyyserot johtuvat myös vähäisestä alueellisesta liikkuvuudesta, jota voitaisiin lisätä uudistamalla asuntomarkkinoita ja kehittämällä liikenneinfrastruktuuria.

Julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyysvarmistaminen

Puolan julkisen talouden rahoitusasema on heikentynyt merkittävästi vuodesta 2000, ja syynä ovat vain osittain suhdannetekijät. Julkisen talouden alijäämä oli 3,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2002, ja sen arvioidaan nousseen 4,1 prosenttiin vuonna 2003. Alijäämän kasvu on kahtena viime vuotena johtunut pääosin finanssipolitiikan keventämisestä. Finanssipolitiikan odotetaan pysyvän myötäsyklisenä vuonna 2004. Hallitus on vastikään hyväksynyt julkisen talouden uudistamissuunnitelman, jossa leikataan sosiaali- ja hallintomenoja vuosina 2004–2007. Ei ole kuitenkaan varmaa, hyväksyykö parlamentti uudistuspaketin kokonaisuudessaan. Julkisen talouden alijäämä on pidettävä kurissa, jotta vaihtotaseen vaje säilyy kestäväällä

tasolla etenkin silloin, jos yksityisen sektorin säästöjen ylijäämä suhteessa investointeihin supistuu nopeasti tulevina vuosina.

Julkisen talouden tasapainon heikkeneminen ja yksityistämisprosessin hidastuminen ovat kasvattaneet julkista velkaa suhteessa BKT:hen huomattavasti vuodesta 2001. Julkinen velka on yhä kansainvälisesti katsoen alhaisella tasolla, mutta se kasvaa nopeasti ja lähestyy raja-arvoa, jonka ylittäminen laukaisee julkisen talouden säännösten mukaiset korjausmekanismit, joista säädetään Puolan perustuslaissa ja julkisesta taloudesta annetussa laissa. Koska valtion lainanottotarve kasvaa ja talousarvioon kohdistuu valuuttakurssiriski ja ehdollisista veloista aiheutuva riski, julkisen velan määrä on suuri huolenaihe.

Ehdolliset velat muodostavat suuren riskin julkisen talouden kestävyydelle. Nämä vastuut liittyvät usein valtionyhtiöihin, jotka toimivat rakenneuudistuksen tarpeessa olevilla aloilla. Voimassa olevien takausten määrä kasvaa nopeasti ja aiheuttaa paineita julkiselle taloudelle tulevina vuosina.

Puolalla on edelleen suhteellisen edullinen väestörakenne. Eläkejärjestelmää uudistettiin kuitenkin merkittävästi vuonna 1999 tavoitteena sopeutua demografisiin ja työvoiman sisällä tapahtuviin muutoksiin sekä vanhushuoltosuhteen nopeaan kasvuun 18 prosentista 50 prosenttiin vuosina 2000–2050.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle

Tuottavuus kasvoi kohtuullisesti vuosina 1995–2002, mutta (ostovoimastandardin mukaisesti mitattu) työn tuottavuus työntekijää kohti oli Puolassa alle puolet EU-15:n keskiarvosta vuonna 2002 ja jäi alle uusien jäsenvaltioiden keskiarvon. Eroa nykyisiin jäsenvaltioihin ei ole vielä onnistuttu kuromaan kiinni tyydyttävällä tavalla. Alhainen tuottavuus johtuu useista syistä.

Työllisistä suuri osa työskentelee maataloudessa, missä tuottavuus on erityisen alhainen. Yritysten heikot kasvumahdollisuudet ja vähäinen liikkuvuus saattavat vaikeuttaa työntekijöiden siirtymistä maataloudesta muihin toimintoihin. Puola jää alle EU:n keskiarvon myös tietotekniikkainvestoinneissa sekä tutkimuksessa ja kehityksessä. Yritysten vähäiset T&K-investoinnit ovat erityinen ongelma (yritykset rahoittavat vain 30 prosenttia kaikista T&K-menoista). Syiksi on mainittu liian vähäinen yhteistyö tutkimuslaitosten ja liike-elämän välillä sekä se, että lyhyen tähtäimen taloudelliset näkökohdat ovat yrityksille tärkeämpiä kuin pitkän aikavälin edut. Työvoiman koulutustasoa on pyrittävä parantamaan myös edistämällä korkea-asteen koulutusta ja elinikäistä oppimista. Alhainen tuottavuus liittyy käytännössä työmarkkinoiden rakenteellisiin ongelmiin ja erityisesti koulutusjärjestelmän tuottamien taitojen ja työmarkkinoiden vaatimusten epäsuhtaan sekä tarpeeseen suunnata investoinnit fyysiseen infrastruktuuriin.

Talouden rakenneuudistuksen ja yksityistämisen nopeuttaminen

Hitaan alun jälkeen yksityistäminen kiihtyi huippuunsa vuonna 2000 (mistä on osoituksena ulkomaisten suorien sijoitusten nousu huippuarvoonsa 5,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen muutamien suurten yksityistämistransaktioiden ansiosta). Sitten vauhti on hidastunut, koska kiinnostavimmat omaisuuserät on myyty. Perinteiset alat ovat edelleen valtion omistuksessa (muun muassa kaivostoiminta, kemianteollisuus, puolustusteollisuus ja rautatiet). Näillä aloilla Puolan hallitus on pyrkinyt konsolidoimaan yksityistämisen sijaan, ja tavoitteena on ollut luoda huippukuntoisia yrityksiä, jotka pystyvät kilpailemaan EU:n markkinoilla. Yksityistämisprosessia ovat hidastaneet tarve rajoittaa yhteiskunnallisia ongelmia lyhyellä aikavälillä ja prosessiin kuuluneet työmarkkinaosapuolten ja useiden ministereiden väliset pitkälliset neuvottelut. Tämän vuoksi yksityistettävistä yrityksistä on tullut vähemmän houkuttelevia, mikä on usein saanut potentiaaliset sijoittajat luopumaan hankkeista. Ulkomaisten suorien sijoitusten voidaan tästä huolimatta osoittaa edistäneen teollisuustuotannon rakenneuudistusta ja parantaneen vientikapasiteettia ja jakeluverkkoja. Tämä johtuu osittain siitä, että strategiset sijoittajat ovat yksityistämisen jälkeen pumpanneet paljon oman pääoman ehtoisia varoja ja taitotietoa ostamiinsa yrityksiin, mikä on nostanut tuottavuutta huomattavasti.

Sähkö- ja kaasumarkkinoiden vapauttaminen on alkanut. Paikallis- ja kaukoyhteyksien teleliikennemarkkinat vapautettiin kokonaan tammikuussa 2002, ja kansainvälisten palvelujen markkinat tammikuussa 2003. Verkkotoimialoilla ei ole kuitenkaan riittävästi kilpailua. Kaasuntuotantoa ei ole eriytetty toistaiseksi lainkaan. Teleliikenteessä entisellä monopoliyhtiöllä on edelleen määräävä asema markkinoilla. Ulkomaanpuhelijujen hinnat ovat erittäin korkeat. Lisäksi kilpailuvirasto on useasti havainnut, että markkinoita hallitseva yhtiö hyödyntää hallitsevaa asemaansa kilpailijoiden toimintaa haittaavalla tavalla.

Valtiontuet ovat edelleen suuria (ne on myönnetty vero- ja sosiaaliturvamaksurästien muodossa), ja valtionyhtiöillä on suuria velkoja muille yhtiöille, mikä vaikeuttaa niiden taloudellista asemaa. Säännösten soveltamisen valvonnan on havaittu olevan puutteellista pelastamis- ja rakenneuudistustuen sekä tutkimus- ja kehitystuen osalta.

Liiketoimintaympäristön parantaminen

Puola on edistynyt selvästi suuren pk-yrityssektorin kehittämisessä viimeaikaisten uudistusten ansiosta. Puolassa on perustettu uusi kaupparekisteri, ja yritykset ovat voineet hoitaa asiansa yhdessä paikassa tammikuun 1. päivästä 2004. Tammikuusta 2004 on myös sovellettu yhtenäistä 19 prosentin yritysverokantaa. Vuonna 2003 annettiin uusi maksukyvyttömyyslaki, joka tekee konkurssimenettelyistä modernin markkinatalouden vaatimusten mukaisia. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä työskentelee kaksi kolmasosaa Puolan työvoimasta ja se tuottaa puolet BKT:stä ja viennistä. Pk-yrityksillä on kuitenkin heikot kasvumahdollisuudet. Viimeaikaisista yrittäjyyttä tukevista uudistuksista huolimatta yritykset ovat edelleen pieniä ja liiketoimintaympäristössä on kehittämisen varaa. Tämä johtuu vähäisestä inhimillisestä pääomasta ja työvoiman liikkuvuudesta, alikehittyneestä infrastruktuurista (erityisesti tiet ja teleliikenneverkot), korkeasta verotaakasta (erityisesti sosiaaliturvamaksut) ja maksuvalmiuteen liittyvistä rajoitteista. Nämä

tekijät rajoittavat yritysten perustamista ja kasvua. Edellä mainitut ongelmat saattavat vähentää Puolan houkuttelevuutta ulkomaisten suoria sijoituksia tekevien sijoittajien silmissä.

Maakohtaisia suosituksia Puolalle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Työmarkkinoiden syvään juurtuneiden ongelmien pikaiseksi ratkaisemiseksi suositellaan, että Puola

1. lisää palkkojen määräytymisprosessin joustavuutta sen varmistamiseksi, että palkat vastaavat paremmin alueellisia, yritysten välisiä sekä koulutustasosta johtuvia tuottavuuseroja (yleinen suuntaviiva 5);
2. keventää työhön kohdistuvaa verorasitusta samalla kun pyritään laajentamaan työn veropohjaa sekä tehostamaan veronkanto- ja verotuksen täytäntöönpanojärjestelmää; uudistaa vero- ja etuusjärjestelmät, jotta voidaan poistaa työnteon kannattavuutta heikentävät tekijät ja erityisesti aviopuolisoiden työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämistä edistävät loukut sekä lisätä sosiaalimenojen tehokkuutta (yleinen suuntaviiva 4);
3. lisää työvoiman tarjontaa pyrkimällä sopeuttamaan työntekijöiden ammattitaito paremmin työmarkkinoiden tarpeisiin ja poistamalla alueellisen liikkuvuuden esteet erityisesti uudistamalla asuntomarkkinoita ja kehittämällä liikenneinfrastruktuuria (yleiset suuntaviivat 7 ja 13).

Jotta voidaan varmistaa julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla ja julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys, suositellaan, että Puola

4. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla osana monivuotista kehystä, joka vastaa neuvoston tekemiä julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyviä päätöksiä (yleiset suuntaviivat 1 ja 2);
5. valvoo eläkejärjestelmän uudistamista, jotta voidaan varautua vanhushuoltosuhteen ennustettuun kasvuun; toteuttaa toimia, joilla lievennetään ehdollisten velkojen lisääntymisestä julkiselle taloudelle aiheutuvia riskejä (yleiset suuntaviivat 15 ja 16).

Jotta tuottavuuden kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Puola

6. pyrkii parantamaan entistä tarmokkaammin koulutusjärjestelmänsä tehokkuutta ja laatua ja kykyä reagoida muuttuviin ammattitaitovaatimuksiin (yleinen suuntaviiva 13);

7. edistää T&K-toimintaa ja innovaatioita erityisesti yrityssektorilla sekä tukee tietämyksen siirtoa ulkomaisten suorien sijoitusten kautta (yleinen suuntaviiva 13).

Talouden rakennemuutoksen ja teollisuuden yksityistämisen nopeuttamiseksi suositellaan, että Puola

8. supistaa valtiontukien kokonaismäärää ja suuntaa tukia horisontaalisiin tavoitteisiin (yleiset suuntaviivat 9 ja 14);
9. edistää markkinoille tuloa ja tehokasta kilpailua verkkotoimialoilla sekä pyrkii lisäämään yhteenliittämistä kansallisilla markkinoilla (yleinen suuntaviiva 9).

Liiketoimintaympäristön parantamiseksi suositellaan, että Puola

10. jatkaa yritysten hallinnollisen taakan keventämistä yksinkertaistamalla sääntelyä ja tukemalla pk-yritysten kasvua erityisesti parantamalla rahoituksen saatavuutta (yleinen suuntaviiva 11).

24. Slovakia

Vakauttamisen aiheuttaman taantuman jälkeen vuonna 1998 Slovakian kokonaistuotannon kasvu on kiihtynyt tasaisesti ja kasvu ylitti 4 prosenttia vuonna 2003 eli toisena vuonna peräkkäin. Tuotanto ei kuitenkaan ole vielä saavuttanut arvioitua potentiaaliaan.

Tehostetut rakenneuudistukset ovat tukeneet kasvua. Keskeisiä esimerkkejä ovat pankkialan ja muiden kuin rahoitusalojen rakenneuudistus ja yksityistäminen. Kasvua ei kuitenkaan saavutettu kustannuksitta: työttömyysaste nousi yli 19 prosenttiin vuonna 2001 ja se on edelleen noin 17 prosenttia. Työmarkkinoiden monenlaiset rakenteelliset ongelmat – varsinkin alueellisen liikkuvuuden puute, työhaluja vähentävät etuusjärjestelmät, palkkojen joustamattomuus ja työmarkkinoiden vaatimuksia huonosti vastaava ammattitaito – ovat ehkäisseet työmarkkinoille paluuta ja näiden ongelmien ratkaiseminen on aloitettu vasta nyt.

Myös julkisen talouden uudistukset ovat olleet varsin vähäisiä viime aikoihin asti, ja julkisen talouden alijäämä oli 5,7 prosenttia suhteessa BKT:hen vaalivuonna 2002. Elvyttävän finanssipolitiikan vuoksi kotimainen kysyntä on lisääntynyt merkittävästi ja vaihtotaseen alijäämä on kasvanut pääasiassa kulutuksen lisääntymisen myötä yli 8 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Vuodesta 2002 vallassa ollut hallitus on alkanut puuttua julkisen talouden alijäämän taustalla oleviin syihin ja edistänyt vaihtotaseen alijäämän tuntuva supistamista vuonna 2003.

Slovakian pitäisi pyrkiä kestävä lähtymisen korkeaan tasoon erityisesti julkisen talouden vakauttamisen osalta. Sekä julkisen talouden vakauttamisen jatkamista että Slovakian työvoiman vajaakäyttöongelman ratkaisemista on tuettava politiikoilla, jotka auttavat säilyttämään talouskasvun vahvana keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää erityisesti kasvun ja työllisyyden lähtökohtien vahvistamista ja monipuolistamista. Tämä toteutetaan edistämällä yrittäjyyttä paremman lainsäädännön avulla sekä lisäämällä oikeudellisia ja hallinnollisia valmiuksia. Tuottavuuden tasoa on lisäksi korotettava, ja Slovakian olisi aloitettava valmistelut osaamistalouteen siirtymiseksi. Slovakiassa on neljä keskeistä haastetta:

- Julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla,
- Työmarkkinoiden syvään juurtuneiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen,
- Liiketoimintaympäristön parantaminen ja yrittäjyyden tukeminen,
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.

Julkisen talouden alijäämän supistaminen kestäväällä tavalla

Julkisen talouden alijäämä on supistunut. Se oli 5,7 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2002 ja 3,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2003. Tämä edisti vaihtotaseen alijäämän huomattavaa supistumista. Pääosa laaja-alaisesta julkisen talouden uudistusohjelmasta on jo toteutettu. Uudistukset tukevat alijäämän jatkuvaa supistamista ja auttavat pitämään vaihtotaseen alijäämän kestäväällä tasolla, jos yksityisen nettosäästämisen olosuhteet muuttuvat jälleen epäsuotuisammiksi. Uudistusten laajuus ja nopeus ovat olleet huomattavia. Ne ovat kuitenkin johtaneet myös tuntuviin epävarmuustekijöihin, jotka liittyvät talousarvion toteuttamiseen vuonna 2004 ja sen jälkeen. Riskit johtuvat verouudistusten perusluonteesta, erityisesti 19 prosentin kiinteän tuloverokannan käyttöön ottamisesta sekä yritysten että yksityishenkilöiden osalta. Uudistukset tekevät tuloennusteista varsin epävarmoja. Epävarmuustekijöitä liittyy myös menopuoleen, kuten terveydenhoitoalan uudistustoimenpiteiden jatkamiseen.

Työmarkkinoiden syvään juurtuneiden rakenteellisten ongelmien ratkaiseminen

Slovakian työllisyysaste on EU:hun liittyvien maiden alhaisimpia (noin 57 prosenttia) ja työttömyysaste toiseksi korkein (nykyisin noin 17 prosenttia). Erityisesti yli 55-vuotaiden osallistuminen työelämään on vähäistä. Eniten työttöminä on nuoria (alle 24-vuotiaita) ja heikosti koulutettuja henkilöitä. Alueelliset erot ovat suuria. Työmarkkinoiden rakenteelliset ongelmat ovat monitahoisia ja niiden määrätietoisempi ratkaiseminen on nyt käynnistynyt.

Kannustimia työntekoon ja harmaasta taloudesta luopumiseen on lisätty sosiaalietuuksien ja eläkeuudistusten avulla. Myös eläkeikää on korotettu 62 vuoteen, mutta se on edelleen varsin alhainen. Alueellista liikkuvuutta on edistetty tukemalla taloudellisesti työmatkaliikennettä ja tarjoamalla asumisetuuksia. Liikkuvuus on kuitenkin edelleen vähäistä, sillä liikenneinfrastruktuuri ja asuntomarkkinoiden toiminta kehittyvät hitaasti. Työmarkkinoiden vaatimuksia huonosti vastaava ammattitaito ehkäisee varsinkin pitkäaikaistyöttömien paluuta työelämään, vaikka uudelleenkoulutustoimia tehostetaan. Sitkeään nuorisotyöttömyyteen vaikuttaa se, että koulutusjärjestelmä palvelee edelleen heikosti markkinatalouden vaatimuksia.

Työpaikkojen luomista on edistetty äskettäisillä työläinsäädännön muutoksilla, jotka sallivat joustavammat työsuhteet. Palkkojen määräytymismekanismi ei ole kuitenkaan vielä riittävän joustava, eikä se ota riittävästi huomioon yrityskohtaisia olosuhteita. Tämän tavoitteen vastaisena on pidettävä varsinkin sitä, että työmarkkinasopimusten soveltaminen voidaan hallinnollisesti ulottaa neuvotteluihin osallistumattomiin yrityksiin. Lisäksi vähimmäispalkoilla voi olla kielteisiä vaikutuksia työvoiman kysyntään, ja voi olla, että ne eivät vastaa riittämättömällä tasolla paikallisia työmarkkinaolosuhteita.

Slovakian kauaskantoinen tuloverouudistus tuli voimaan vuoden 2004 alussa, ja se tehostaa sekä työpaikkojen luomista että lisää kannustimia työntekoon. Sitä vastoin korkeita terveydenhuolto- ja

sosiaaliturvamaksuja on alennettu vasta erittäin vähän, ja ne ovat edelleen lähes 48 prosenttia bruttopalkasta.

Liiketoimintaympäristön parantaminen ja yrittäjyyden tukeminen

Hallitus on viime vuosina käyttöön toteuttanut useita toimenpiteitä, joilla pyritään parantamaan liiketoimintaympäristöä. Uusien yritysten perustamista on yksinkertaistettu ja menettelyä lyhennetty tuntuvasti. Uutta konkurssilainsäädäntöä valmistellaan parhaillaan, ja sen on tarkoitus korvata nykyjärjestelmä, jossa konkurssimenettely kestään erittäin pitkään eikä anna käytännössä minkäänlaisia mahdollisuuksia ongelmista kärsivien yritysten uudelleenjärjestelyyn. Liiketoimintaympäristöä paransivat myös esimerkiksi hintojen vapauttamisen tuntuva nopeuttaminen vuonna 2003 ja uuden vakuuksia koskevan lain säätäminen.

Näistä parannuksista huolimatta Slovakiassa näyttää edelleen olevan huomattavia esteitä yrittäjyydelle. Uusia yrityksiä syntyy suhteellinen vähän. Yrityskyselyjen mukaan oikeusvarmuuden puutetta pidetään edelleen perustavaa laatua olevana ongelmana. Oikeusvarmuuden puute johtuu monasti riittämättömästä ja epävakaasta lainsäädäntökehiksestä ja erityisesti lainsäädännön täytäntöönpanon heikkoudesta, jonka ongelmia ovat laadun, ajantasaisuuden ja avoimuuden puute.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle

Vaikka työvoiman tuottavuuden kasvu on pysynyt suhteellisen suurena, tuottavuuden taso on edelleen alhainen (noin 58 prosenttia EU:n keskiarvosta vuonna 2003). Tähän tilanteeseen vaikuttavia tekijöitä ovat koulutusjärjestelmän joustavuuden puute yhdessä alhaisten koulutusmenojen sekä T&K- ja innovaatiotoiminnan vähäisyyden kanssa.

Koulutusjärjestelmä ei näytä vastaavan asianmukaisesti työmarkkinoiden tarpeita. Tämä koskee erityisesti keskiasteen koulutusta, joka ei useinkaan tarjoa tarvittavia valmiuksia oppilaitoksista valmistuneille. Lisäksi korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on erittäin alhainen. Pitkäaikaistyöttömien suuri määrä asettaa lisää haasteita ammatilliselle ja yleissivistävälle koulutukselle. Koulutusmenot ovat lisäksi pudonneet. Ne olivat uusien jäsenvaltioiden alhaisimpien joukossa vuonna 2001. Ratkaistakseen nämä ongelmat hallitus on aloittanut koulutusjärjestelmän rationalisoinnin parantamalla sen tehokkuutta ja lisäämällä rahoituslähteitä.

Vuonna 2002 T&K-toiminnan menot olivat vain 0,59 prosenttia suhteessa BKT:hen, eli vähemmän kuin useimmissa EU:hun liittyvissä maissa. Innovaatiotoiminta on erittäin vähäistä patenttihakemuksien lukumäärällä mitattuna. Hallitus on toteuttanut toimia T&K-toiminnan tilanteen parantamiseksi (esim. parantamalla T&K-toimintaa koskevaa lainsäädäntöä), ja se on sitoutunut korottamaan T&K-toiminnan tukemiseen käytettävissä olevia valtion varoja.

Maakohtaisia suosituksia Slovakielle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Julkisen talouden alijäämän supistamiseksi kestäväällä tavalla suositellaan, että Slovakia

1. supistaa julkisen talouden alijäämää uskottavalla ja kestäväällä tavalla monivuotisissa puitteissa niiden päätösten mukaisesti, joita neuvosto tekee julkisen talouden tulevaan valvontaan liittyen (yleinen suuntaviiva 1).

Työmarkkinoiden rakenteellisten ongelmien ratkaisemiseksi suositellaan varsinkin, että Slovakia

2. lisää työvoiman tarjontaa poistamalla alueellisen liikkuvuuden esteitä ja parantamalla työvoiman kysynnän ja tarjonnan yhteensopivuutta sekä varmistaa samalla uudelleen koulutustoimenpiteiden ja muiden aktiivisten työmarkkinapoliittisten toimenpiteiden tehokkuuden (yleiset suuntaviivat 4, 7 ja 8);
3. lisää työvoiman kysyntää sallimalla joustavamman palkkojen määritysmekanismin käytön (yleiset suuntaviivat 5 ja 18);
4. julkisen talouden yleisiä vakautusvaatimuksia noudattaen alentaa erittäin korkeita terveydenhuolto- ja sosiaaliturvamaksuja erityisesti toteuttamalla lisää terveydenhuoltojärjestelmän uudistustoimenpiteitä ja harkitsemalla lisämukautuksia eläkejärjestelmän jakoperusteiseen pilariin, erityisesti eläkeiän uutta korottamista (yleiset suuntaviivat 4 ja 16).

Jotta voitaisiin parantaa liiketoimintaympäristöä ja tukea yrittäjyyttä, suositellaan, että Slovakia

5. vahvistaa yrittäjyyttä tukevaa lainsäädäntöä ja parantaa lainsäädännön täytäntöönpantavuutta antamalla erityisesti uutta konkurssilainsäädäntöä ja lisäämällä oikeuslaitoksen valmiuksia ja avoimuutta (yleiset suuntaviivat 11 ja 12).

Jotta tuottavuuden kasvulle voitaisiin luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Slovakia

6. parantaa koulutusjärjestelmänsä tehokkuutta ja laatua sekä kykyä reagoida muuttuviin ammattitaitovaatimuksiin (yleinen suuntaviiva 13);
7. kehittää T&K- ja innovaatio toimintaa ja edistää tietämyksen siirtoa ulkomaisten suorien sijoitusten kautta (yleinen suuntaviiva 13).

25. Slovenia

Slovenian talous on kasvanut vakaasti viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana. Kokonaistuotanto on kasvanut tasaisesti 3–5 prosentin vuosivauhtia vuodesta 1993. Viime aikoina kasvu on hidastunut, mutta sen ennustetaan jälleen kiihtyvän ja saavuttavan asteittain potentiaalista kasvuvauhtia, joka on noin 4 prosenttia.

Taloudessa on vielä joitakin heikkouksia, vaikka se on yleisesti ottaen vakaa ja monilla alueilla on saavutettu kiitettäviä tuloksia. Odottamattomien vajeiden takia viime vuosina on jouduttu useasti turvautumaan lisätalousarvioihin. Julkisen talouden alijäämä on kuitenkin suhteellisen pieni, ja julkisen talouden vakauttaminen näyttää olevan hyvässä vauhdissa. Inflaatiovauhti on edelleen melko nopea (5,7 prosenttia vuonna 2003), vaikka se on hidastunut selvästi viimeisten kahden vuoden aikana. Asiaan on kiinnitetty huomiota ja inflaation hillitseminen on tärkeä poliittinen haaste. Hallitus on laatinut asianmukaisen suunnitelman, jolla inflaatiovauhtia hidastetaan kestäväällä tavalla, jotta EU:hun liittymistä voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla. Hallitus on toteuttanut rakenneuudistuksia tavoitteenaan edistää hintojen vapauttamista. Säänneltyjen hintojen osuus kuluttajahintaindeksistä on Sloveniassa 16 prosenttia eli alhaisin kaikista uusista jäsenvaltioista. Inflaatiota on silti hidastettava kestäväällä tavalla, koska kilpailu on tehotonta yleishyödyllisissä palveluissa eikä rahoitussektorin ja työmarkkinoiden toiminta ole riittävän joustavaa.

Talouden rakennemuutos on heikentänyt työmarkkinatilannetta. Työllisyys laski teollisuustuotannossa selvästi vuosina 1996–2000. Työvoiman siirtyminen teollisuudesta palvelusektorille lievensi taloudellista ja sosiaalista ahdinkoa, ja kokonaistyöttömyyden kasvua hidastettiin myös varhaiseläkejärjestelyillä. Vaikka Slovenian työmarkkinan kokonaistilanne on hyvä, rakennetyöttömyyteen liittyviä ongelmia on edelleen jäljellä. Pitkäaikaistyöttömien osuus on suuri etenkin ikääntyneiden vähän koulutettujen henkilöiden keskuudessa. Yli 55-vuotiaiden henkilöiden alhainen työllisyysaste on myös ongelma, varsinkin kun otetaan huomioon väestön vanhenemisesta aiheutuvat haasteet.

Slovenian on luotava tarpeeksi työmahdollisuuksia ja helpotettava osallistumista työmarkkinoille, mikä parantaa talouskehitystä tulevaisuudessa. Tämä edellyttää toimia, joilla edistetään yrittäjyyttä, kannustetaan yrityssektoria käyttämään innovaatiokapasiteettiaan ja tehostetaan kilpailua talouden kaikilla aloilla. Slovenian olisi pyrittävä saavuttamaan kestävä lähtymisen korkea taso. Slovenialla on neljä keskeistä haastetta:

- Inflaatiovauhdin hillitseminen kestäväällä tavalla.
- Työllisyysasteen nostaminen erityisesti ikääntyneiden työntekijöiden keskuudessa.
- Parempien edellytysten luominen tuottavuuden kasvulle.
- Kilpailun tehostaminen kaikilla talouden aloilla ja erityisesti verkkotoimialoilla.

Inflaatiovauhdin hillitseminen kestäväällä tavalla

Inflaatiovauhti on hidastumisestaan huolimatta edelleen suhteellisen nopea. Vuonna 2003 inflaatio hidastui 5,7 prosenttiin edellisvuoden 7,5 prosentista. Inflaation hidastuminen on positiivista, vaikka se näyttääkin osittain johtuvan poikkeuksellisista tekijöistä, jotka liittyvät säänneltyjen hintojen nousulle asetettuihin kattoihin ja välillisiin veroihin sekä lukuisiin öljyn valmisteveron mukautuksiin. Inflaatiopainetta lisäävät kilpailun puuttuminen monilla aloilla, työmarkkinoiden jäykkyys ja edelleen laajasti käytössä olevat indeksointijärjestelmät. Inflaatiota ylläpitävät myös muut keskeiset tekijät. Näitä ovat erityisesti mukautuva rahapolitiikka ja valuutan tasainen, joskin hidastumaan päin oleva heikkeneminen.

EU-jäsenyyttä lähestyttäessä hallitus teki inflaatiosta poliittisen prioriteetin ja toteutti koordinoituja inflaatiota hillitseviä toimia. Kattavalla hintasäännöstelyohjelmalla rajoitettiin säänneltyjen hintojen nousua ja verotuksen muuttumista siten, että tavoitteeksi asetettua inflaatiovauhtia ei ylitetty vuoden lopussa. Indeksien yleisessä poistamistavoitteessa edettiin vuonna 2003, kun korkojen indeksoinneista luovuttiin virallisesti ("peruskorko", TOM) ja uudesta palkankorotusmenetelmästä tehtiin yhteiskuntasopimus. Tulevaisuuden arvioihin perustuvaa indeksointia sovelletaan julkisen sektorin palkkoihin heinäkuusta 2004 alkaen, mutta yksityissektorilla asiasta ei ole vielä neuvoteltu. Finanssipolitiikan viritystä on lisäksi sopeutettava joustavasti. Inflaation jatkuva hidastuminen ja talouskasvun kiihtyminen edellyttävät myös rakennemuutosten nopeutettua täytäntöönpanoa.

Työllisyysasteen nostaminen erityisesti ikääntyneiden työntekijöiden keskuudessa

Slovenian työllisyysaste, joka oli 63,4 vuonna 2002 eli lähellä EU:n keskiarvoa, on huipputasoa uusien jäsenvaltioiden joukossa. Slovenia on uusien jäsenvaltioiden kärkijoukossa myös työttömyysasteen osalta, joka oli 6,0 prosenttia vuonna 2002 laskettuaan tasaisesti vuodesta 1998. Pitkäaikaistyöttömien osuus on kuitenkin noin 60 prosenttia, joista suurin osa on yli 55-vuotiaita vähän koulutettuja työntekijöitä. Ikääntyneiden henkilöiden työllisyysasteen nostamista pidetään erityisen tärkeänä haasteena, koska työmarkkinoilla on muitakin rakenteellisia ongelmia (nuorisotyöttömyys, vajaakuntoisten työttömyys, naisten ja miesten työttömyyserot, työttömien alhainen koulutustaso ja suuret alueelliset erot). Työttömyysaste 55–64 -vuotiaiden henkilöiden keskuudessa oli 3 prosenttia vuonna 2002 ja työllisyysaste

24,5 prosenttia. Tämä on hyvin alhainen luku verrattuna EU:n keskimääräiseen 40,1 prosentin työllisyysasteeseen kyseisessä ikäryhmässä. Tilanne johtuu hyvin alhaisesta eläkeiästä, joka oli vain 57 vuotta vuonna 2001. Talouden rakennemuutoksen vuoksi varsin nuoret henkilöt ovat joutuneet eläkkeelle tai työttömiksi. Vuonna 2000 toteutetun eläkeuudistuksen ansiosta eläkeikä on noussut hieman. Uudistuksen vaikutukset nostavat kuitenkin ikääntyneiden henkilöiden työllisyysastetta vain hitaasti. Slovenian ja muun EU:n ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysasteen ennustetaan tulevaisuudessakin poikkeavan selvästi toisistaan.

Työllisyyspolitiikassa on siis keskityttävä ratkaisemaan ikääntyneiden henkilöiden työttömyyteen liittyvät ongelmat ja parantamaan heidän työkykyään. Tämä on erityisen tärkeää, koska epäsuotuisa väestökehitys lisää taloudellisia riskejä, jotka vaarantavat järjestelmän kestävyuden. Vanhushuoltosuhteen ennustetaan nousevan 20 prosentista vuonna 2000 38 prosenttiin vuonna 2025 ja edelleen 66 prosenttiin vuonna 2050. Köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä on torjuttava kannustamalla työntekoon ja aktiiviseen työelämään osallistumiseen.

Parempien edellytysten luominen tuottavuuden nousulle

Tuottavuus on Sloveniassa uusista jäsenvaltioista toiseksi korkein, mutta se oli silti vain 69,5 prosenttia EU-15:n keskiarvosta vuonna 2003. Työn tuottavuus kasvoi suhteellisen nopeasti vuosina 1995–1999 keskimääräisen kasvuvauhdin ollessa 4,8 prosenttia vuodessa. Sitten kasvu hidastui keskimääriin 2 prosenttiin vuosina 1999–2002, mikä jätti Slovenian liittymässä olevien maiden jälkijoukkoon kyseisellä ajanjaksolla. Tuottavuuden kasvua voivat hidastaa kaksi tekijää.

Ensinnäkin yrittäjyys on vähäistä aktiiviväestön keskuudessa, mikä johtuu erityisesti siitä, että yritysten perustamiseen ja niiden toimintaan liittyvä hallinnollinen taakka on edelleen raskas. Yritysten perustamista on jo pyritty helpottamaan. Yrityksiin sovellettavaa lainsäädäntöä ja niiden hallinnollista ympäristöä voitaisiin kuitenkin edelleen kehittää, koska kauan kestävät byrokraattiset prosessit sekä maan ostamisessa teollisuuskäyttöön esiintyvät ongelmat haittaavat edelleen yritysten toimintaa.

Toiseksi T&K-menoissa ei pystytä tehokkaasti hyödyntämään perustutkimuksen varsin hyviä tuloksia, kun siirretään taitotietoa yrityssectorille, patentoidaan keksintöjä tai pyritään luomaan tuote- tai prosessi-innovaatioita. T&K-menojen arvo oli 1,6 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2001, mikä on uusien jäsenvaltioiden kärkilukema, mutta jää alle EU:n keskiarvon, vaikka suoraan T&K-toimintaan suunnattujen julkisten varojen määrä on kasvanut voimakkaasti ja yritysten tutkimusta ja kehitystä kannustetaan veroedulla. Sloveniasta on myös tullut Euroopan patenttivarastoon enemmän patenttihakemuksia kuin mistään muusta uudesta jäsenvaltiosta. Tästä huolimatta patenttihakemusten määrä (41 hakemusta miljoonaa

asukasta kohti vuonna 2001) jää selvästi jälkeen EU:n keskiarvosta. Lisäksi tutkijoista on liike-elämän palveluksessa vain kolmasosa loppujen työskennellessä julkisella sektorilla, ja korkean teknologian aloilla näyttää syntyvän vain vähän innovaatioita.

Kilpailun tehostaminen kaikilla talouden aloilla ja erityisesti verkkotoimialoilla

Slovenia on edistynyt hyödykemarkkinoiden ja verkkotoimialojen vapauttamisessa, mutta kilpailua on tehostettava. Kilpailuvirastolla on riittävät valtuudet puuttua rajoittaviin sopimuksiin sekä valvoa määräävän aseman väärinkäyttöä ja sulautumisia, mutta sillä ei ole asianmukaisen toiminnan edellyttämiä taloudellisia eikä henkilöresursseja. Nykyinen lainsäädäntö ei myöskään anna sille mahdollisuutta määrätä kilpailua rajoittavasta toiminnasta sakkoja, joilla olisi riittävä pelotevaikutus.

Slovenia on viime vuosina aloittanut verkkotoimialojen vapauttamisen. Teleliikenteessä markkinat avattiin virallisesti vuonna 2001 ja riippumaton sääntelyvirasto perustettiin vuonna 2002. Kilpailua ei kuitenkaan ole vielä kiinteiden linjojen kotimaanpuheluissa, koska vanhalla monopoliyhtiöllä on edelleen 100 prosentin markkinaosuus. Verkkojen yhteenliittämisen korkeat kustannukset sekä paikallis- ja kaukopuhelujen säännellyt alhaiset hinnat ovat suurimmat esteet uusien operaattoreiden pääsulle kiinteiden linjojen markkinoille. Energia-alalla suuret sähköasiakkaat, joiden osuus Slovenian sähkönkulutuksesta on 66 prosenttia, voivat vapaasti valita toimittajansa. Vuodesta 2002 suurimmat asiakkaat ovat voineet ostaa sähköä myös ulkomailta. Ulkomaankaupan osuus sähkön kokonaiskulutuksesta on kuitenkin rajoitettu 20 prosenttiin. Kaasumarkkinoilla suurimmat kuluttajat, joiden osuus kaasunkulutuksesta on 50 prosenttia, ovat 1. päivästä tammikuuta 2003 voineet vapaasti valita toimittajansa. Käytännössä ne eivät kuitenkaan voi vaihtaa kaasuntoimittajaa, koska niillä on vuoteen 2007 ulottuvat sopimukset entisen monopoliyhtiön kanssa.

Maakohtaisia suosituksia Slovenialle

Edellä kuvattuihin haasteisiin vastaaminen edellyttää laajoja rakenneuudistuksia, joita kuvataan talouspolitiikan laajojen suuntaviivojen osan I yleisissä suuntaviivoissa.

Inflaation hidastamiseksi kestäväällä tavalla suositellaan, että Slovenia

1. nopeuttaa rakenneuudistuksia, joilla pyritään vapauttamaan säännellyt hinnat, ja jatkaa indeksoinnista luopumista erityisesti palkkojen määrittämisprosessin osalta (yleinen suuntaviiva 5).

Yleisen ja erityisesti ikääntyneiden henkilöiden työllisyysasteen nostamiseksi suositellaan, että Slovenia

2. tarkistaa vero- ja etuusjärjestelmien sisältöä keskittyen ikääntyneiden henkilöiden osallistumiseen työmarkkinoille; ottaa uudelleen tarkasteltavaksi toimenpiteet, joilla edistetään elinikäisen

oppimisen kautta tapahtuvaa aktiivista ikääntymistä; puuttuu määräaikaisten ja vakinaisten työsuhteiden väliseen epätasapainoon (yleiset suuntaviivat 4 ja 8).

Jotta tuottavuuden kestäväälle kasvulle voidaan luoda paremmat edellytykset, suositellaan, että Slovenia

3. lyhentää edelleen yrityksen perustamiseen kuluvaan aikaan ja perustamiskustannuksia sekä yksinkertaistaa yrityksiin sovellettavia hallinnollisia menettelyjä (yleinen suuntaviiva 11);
4. edistää yritys sektorin T&K-toimintaa ja innovaatioita sekä parantaa korkea-asteen koulutuksen laatua (yleinen suuntaviiva 13).

Jotta kilpailua voidaan lisätä talouden kaikilla aloilla ja erityisesti verkkotoimialoilla, suositellaan, että Slovenia

5. vahvistaa kilpailuviraston hallinnollista kapasiteettia sekä helpottaa uusien toimijoiden tuloa verkkotoimialoille ja maan ostamista teollisuuskäyttöön (yleinen suuntaviiva 9).